

KUVEYT'TE MODERN ÖYKÜ

Hüseyin YAZICI*

Özet

XIX. yüzyılda Arap dünyasında edebi açıdan yeni bir sayfa başlamıştır. Bu yeni sayfa Napolyon'un Mısır'ı işgalinden yani 1798'den sonra açılmıştır. Pek çok gelişmenin yaşandığı bu süreçte Batı edebiyatları ve bunun sayesinde modern edebi türler tanınmış, sırasıyla tercümeleler, taklitler ve nihayet özgün eserler vücuda getirilmiştir. Yine aynı süreçte heyecanla karşılanan türlerden biri de öyküdür. İlk modern Arap öyküsü, okuyucu ilgisinin diğerlerine nispeten daha yoğun olduğu Mısır'da Muhammed Teymur tarafından kaleme alınmıştır. Her Arap ülkesinde başlangıç tarihi farklı olan modern öykünün Mısır'dan diğer Arap ülkelerine yayıldığı, ancak bunlardan Körfez ülkelerine oldukça geç girdiği düşünülür. Bu makalede tüm bu bilgiler çerçevesinde Körfez ülkelerinden Kuveyt'te modern öykünün doğuşu ve gelişme süreci ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler : Kuveyt, Öykü, Modern Öykü.

Abstract

In 19th century a new page was opened in view of history of literature in the world of Arabian. This new page coincided with the time after Napolion's invasion of Egypt namely after 1798. In this period -in which a great deal of improvements were seen – Western literatures and -thanks to them- modern literary genres were known and translations, imitations and in the end genuine works appeared. During the same period one of the genres which were welcomed with great enthusiasm was story. The first modern Arabian story was written

Keywords: Kuwait, Story, Modern Story.

Körfez ülkelerinde olduğu gibi kültürel kalkınmanın diğer Arap ülkelerine göre geç başladığı Kuveyt'te¹ el-Mubârekiyye (1912) ile el-

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı

¹. Kuveyt öyküsü için bk Muhsin Hasan Abdullah, *el-Hareketu'l-edebiyye ve'l-fikriyye fi'l-Kuveyt*, Kuveyt 1973, s. 409-495; İsmail Fehd İsmail, *el-Kıssatu'l-arabiyye fi'l-Kuveyt*, Beyrut 1980, s. 21 ve devamı; İbrahim Abdullah Gállım, *el-Kıssatu'l-kasıratu fi'l-Halici'l-*

Ahmediyye (1921) okullarının bu süreçteki payları inkâr edilemez. İbrahim Gallûm, haklı olarak özellikle Kuveyt ve Bahreyn'de öykünün geç ortaya çıkışını, basının geç ortaya çıkışına bağlamaktadır.² Diğer taraftan Muhammed Hasan Abdullah, bu gecikmeyi, özellikle körfez ülkelerinde geleneklerin halk üzerindeki hâkimiyetinde görmektedir. Esasen hem Kuveyt ve hem de Bahreyn'de uzun süre matbaa sorunun yaşanması, pek çok araştırmacının da belirttiği gibi daha önce yayımlanabilecek koleksiyonların çıkışını geciktirmiştir. Hatta Kuveytli yazar Ferhân Râşid el-Ferhân, ancak 1950'li yılların başında bir öyküyü içeren küçük bir kitapçık bastırabilmiştir.³

Kuveyt'in modern öykü tarihini ele alan ilk araştırma, Yûsuf Abdülkerîm ez-Zengî'nin *el-Yakaza* dergisinde yayımlanmış olduğu *el-Kıssatu'l-Kuveytiyye...bidâyetuhâ ve tatavvuruhâ* (:Kuveyt öyküsünün başlangıcı ve gelişmesi) adlı makalesidir (1970). Yûsuf Abdülkerîm ez-Zengî'nin verdiği bilgilere göre⁴, Kuveyt'te öykü ile ilgili faaliyetlerin başlangıç aşamasında, bir taraftan Arap edebiyatı, diğer taraftan da tercümeler kanalıyla Batı edebiyatlarıyla temas başlamıştı. Süleyman eş-Şattî'nin 1970 senesinde yayımladığı *es-Savtu'l-hâfit* adlı koleksiyonunda Kuveyt öyküsü ile ilgili olarak verdiği bilgiler de bizim için önemli bir kaynak sayılmaktadır.

Kuveyt'in ilk dergisi, Abdülazîz er-Raşîd tarafından 1928 yılında çıkarılmış olan *Kuveyt* dergisidir. Adı geçen derginin Kuveyt'in modern edebi kalkınmasında az da olsa bir rolü bulunmaktadır. Öykü alanındaki ilk girişimlerin, Hâlid el-Ferec (ö.1954)'in adı geçen dergide yayımladığı "*Munîra*" (1928) ile başladığı kabul edilmektedir.⁵

Arabî-Kuveyt ve'l-Bahreyn, Basra 1981; a.mlf. *el-Kıssatu'l-kasîratu fi'l-halîci'l-arabî* (Kuveyt-Bahreyn), Bahreyn 2000; Hâlid ez-Zeyd, *Udebâu'l-Kuveyt fi'l-karneyn*, Kuveyt 1982; Velîd Ebû Bekr, *es-Savtu's-sânî fi'l-kıssati'l-Kuveytiyye*, Kuveyt 1985, s. 5-136; Süleyman eş-Şattî, *Medhalu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuveyt*, Kuveyt 1993; a.mlf. *es-Savtu'l-hâfit*, Kuveyt 2004, s. 125-141; Tâhâ Vâdî, *el-Kıssatu Dîvânu'l-Arab*, Kahire 2001, s. 149-152; Hüseyin Yazıcı, *The Short Story In Modern Arabic Literature*, Kahire 2004, s.175-184; <http://www.annaharkw.com/annahar/Article.aspx?id=61807>; <http://www.daralhayat.com/culture/bookrevs/03-2008/Item-20080301-6b7fd1f4-c0a8-10ed-017c-432469bb6513/story.html>; <http://www.alraimedia.com/Templates/frNewsPaperArticleDetail.aspx?npaId=38280>

² Bk. www.jehat.com/ar/default.asp?action=article&ID=1919.

³ Bk. www.jehat.com/ar/default.asp?action=article&ID=1919.

⁴ Bk. Muhsin Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s.418.

⁵ Bk. Süleyman eş-Şattî, *Medhalu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuveyt*, s. 12 v.dv. ; www.jehat.com/ar/default.asp?action=article&ID=1919.

“Münîre, amcasının oğlu ile evlidir. Dönemin sosyal şartları Münîre’ye eşini seçebilme hakkı vermemektedir. Sevginin olmadığı bu evlilikte, Münîre’nin düş kurmaktan başka çaresi yoktur. Ancak bir çocuk doğurabilme ümidi, onun “sevgi” sorununu bir nebze de olsa hafifletebilmektedir. Evliliğin üzerinden yıllar geçmesine rağmen, Münîre, bu mutluluğu tadamamıştır. Münîre, çocuk doğuramamanın sebebini kocasının çağdaş bir kişiliğe sahip olmasına, dindar olmamasına ve ermişlere değer vermemesine bağlamaktadır. İki zıt düşünce devamlı bir çatışma içerisindedir. Münîre’nin kocası, artık kültürlü, güzel bir kızla evlenmek istediğini açıkça ifade etmekte ve güzelliğin, cehaleti, hurafe ve kuruntularla dolu bir düşünceyi yok edemediğine inanmaktadır. Kocasının karşı çıkmalarına rağmen Münîre, sorunu kendine göre çözmeye çalışır ve dilsiz bir ermişin yaşadığı bir ormana gider. Getirdiği tüm mücevherat burada kendisinden alınınca kocasına hak verir, ama son pişmanlık fayda vermez.”

Öyküde dönemin önemli bir sorunu olan sevgiye dayalı olmayan, zoraki evlilik ve hurafelere inanma gibi konular irdelenir. Ancak bu öykü tam olarak modern bir öykü kabul edilmemiştir. Toplumun önemli bir sorunu, daha çok bir kadın karakter vasıtasıyla dile getiriliyor. Öykünün yazıldığı dönemlerde de Arap edebiyatında genelde bu soruna bir eğilim olduğu dikkati çekmektedir. Dönemin reformcuları da toplumun özgürleşmesinin, ancak kadının özgürleşmesi ile mümkün olacağına inandıklarından kadına ayrı bir değer verdiler.

1946 yılında çıkan *el-Ba’sa* dergisi ve daha sonra bunu izleyen dergi ve gazeteler, öykü için önemli bir adımdı. Yurt dışında, özellikle de Kahire’de öğrenim gören Kuveytli öğrenciler tarafından çıkarılan *el-Ba’sa* dergisinin öykü türünün gelişmesine önemli ölçüde katkısı olmuştur. Hatta Kuveyt’te modern öykünün başlaması bu derginin çıkışına bağlanır. Diğer taraftan, Süleyman eş-Şattî, öykünün Kuveyt’e 1940’li yıllarda girdiğini söylemektedir.⁶ Ancak bu sıralarda yayımlanan öykülerin klâsik hikâye şeklinde yayınladığı görülmektedir. *Tefânînu’l-kader* (:kaderin cilveleri) bu tür çalışmalardan birisidir.⁷ Bu öyküyü, takma adı Veled Ureyb olan Hâlid Halef’in kaleminden çıkmış ve tahlilin ön plâna alındığı *Beyne’l-mâ’ ve’s-semâ’* (:su ile gökyüzü

⁶. Bk. Süleyman eş-Şattî, *es-Savtu’l-hâfit*, s. 125.

⁷. Bk. a.mlf., *Medhalu’l-kıssati’l-kasîra fi’l-Kuveyt*, s. 26.

arasında) adlı öykü izlemiştir.⁸ Konusu, insanın, denizde yaşam savaşı uğrunda çektiği zorluklar olan bu öykü, bir rivayete göre Kuveyt'te yayımlanan ilk öyküdür.⁹ Adı geçen öykünün yayınlanmasından iki ay sonra Ahmed Ruceyb, *Meni'l-cânî* (:cânî kim) adlı öyküsünü yayımladı. Yine aynı aylarda (ayın-ha) rumuzu ile Abdülazîz Hüseyin'e ya da Abdullah Ahmed Hüseyin'e nispet edilen *Zi'bu's-sahrâ* (:çöl kurdu) adlı bir öykü daha yayımlanır.¹⁰ Bu öyküde de Kuveyt'in bir diğer yüzü olan çöl kavramı ile karşı karşıyayız. Bu öyküler Kuveyt'te, kimilerine göre de Körfez ülkelerinde öykünün temellerini oluşturuyordu. Yine 1948 yılında Yakûb Hamd tarafından *Bi-sur'ati'l-berk* (:şimşek hızıyla) adıyla ilk tercüme öykü yayımlanır.¹¹ Fâdıl Hâlef'in *Hanân umm* (:bir annenin şefkati) adlı öyküsü ile *Ahlâmu's-şebâb* (:gençlerin düşleri) adlı öykü koleksiyonunun Kuveyt öykü tarihi içinde önemli bir yeri olduğunu burada belirtmeliyiz.

*Hanân umm*¹², 1950'li yılların başlarında kaleme alınmıştır. Yani bu dönem, Kuveyt insanının denizde ekme peşinde koşmaktan kurtulup ülkede petrol çıkaran yabancı şirket ve işçilerin arasına katılmaya başladığı dönemdir. Ancak burada, bu yeniliğe rağmen, Kuveyt'in sosyal hayatının hemen değişmediğini belirtmek gerekir. Bu öyküde kadın toplumun karşısında farklı görevlerle çıkarılmaktadır:

“Evdeki sorunlarla boğuşan Latîfe, kocasının tüm kaprislerine katlanır. Ancak kardeşinin düğününe gitmesine izin verilmeyince, isyan eder, boşanmaya karar verir ve yeni bir kocaya umut bağlar. Ancak Latîfe'nin kalbi kocasının yanında kalan oğlu Aziz'dedir. Öykü, Latîfe'nin karmaşık duyguları üzerine kurulmuştur.”

Adı geçen koleksiyonlardan sonra öykü kitapları Kuveyt'te birbirini izleyecektir. Kuveytli öykücüler, kendilerine daha çok Mısırlı Mustafa Lütfî el-Menfelûtî, Necîb Mahfûz ve Mahmûd Teymûr'u örnek almışlardır. Esasen Avrupalı, Amerikan ve Japon şirketlerinin Kuveyt'te iş yapmaya başlamasından sonra Kuveyt'teki sosyal hayat da değişmiştir. Artık toplum, fakir ve sefil bir

⁸. Muhsin Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 414. Bu öykü el-Ba'sa dergisinde yayımlanmıştır (Mart 1947).

⁹. Bk. a.mlf., *a.e.*, a.y.

¹⁰. Bk. a.mlf., *a.e.*, s. 415.

¹¹. Bk. a.mlf., *a.e.*, a.y.

¹². Bk. İsmail Fehd İsmail, *a.g.e.*, s. 41 ve devamı.

hayattan zengin bir hayata geçiş devresindedir. Bu dönemde bir toplumun beklenmeyen bir değişimine tanık oluyoruz. Bilindiği gibi, bir toplumda değişme olmayınca gelişme de olmaz. Ancak Kuveyt'te bu dönemlerde değişim başlıyor ve arkasından da gelişme kendini hızla hissettiriyor. Son derece zor şartlar altında yaşayan, yaşamını sürdürebilmek için denizin azgın dalgalarıyla mücadele etmek zorunda kalan bir toplumun, sefalet diye adlandırabileceğimiz bir yaşam düzeyinden müreffeh bir hayat düzeyine kavuşması ister istemez, o toplumun psikolojisini de değiştiriyor. Bu toplumun, birden karşı karşıya kaldığı maddi zenginlik karşısındaki durumunu ele alacak, değerlendirecek, eleştirecek ve meydana gelen değişikliklerin edebiyata yansımalarını öğrenebileceği edebi tür olarak önce öykü alanında bazı faaliyetler ortaya çıktı. Ancak bunun modern anlamda 1960'lı yıllardan önce yapılabildiğini söylemek oldukça güçtür.

1950'li yılların başında dikkati çeken öykücüler arasında¹³ *Rahme fi's-semâ'*, 1948 (:gökyüzündeki merhamet), *Hulm* (:düş), *Ta'na fi'l-kalb*, 1949 (:gönül yarası), *el-Kaydu'l-hadîdî*, 1951(:demir pranga) adlı öykülerin yazarı ve öykünün ilk öncülerinden sayılan Yûsuf eş-Şâyecî; *Min dahâya'l-hubb*, 1949 (:sevginin derinliklerinden), *Medînetu'l-ahlâm*, 1951 (:düşler şehri), *Metâfu'l-hubb*, 1953 (:aşkın girdabı) öykülerini kaleme alan Abdullatîf Sâlih; *Hulm*, 1950 (:düş), *Zehra zâbile*, 1951 (:solan gül), *Emel dâi'*, 1951 (:kaybolan umut), *Dahiyyetu'l-cehl*, 1952 (:cehalet kurbanı) gibi öykülerin yazarı Yûsuf en-Nısf ve ayrıca Hâlid el-Ğirballı bulunmaktadır.

Bu yıllarda kadın yazarlar da dikkati çekmektedir. Bunlar arasında Kuveyt'te ilk kadın öykü yazarı olarak kabul edilen¹⁴ ve bazı öyküleri *el-Ba'se* ile *er-Râid* dergilerinde yayımlanan Heyfâ Hâşim'i görmekteyiz. İlk öyküsünü 1953 senesinde *er-Râid* dergisinde *el-İntikamu'r-rahîb* (:korkunç intikam) adıyla yayımlamıştır.

İlk merhalenin diğer öncüleri arasında Ferhân Râşid el-Ferhân, *Ahlâmu's-şebâb* 1954 (:gençlerin düşleri) adlı ilk öykü kitabını çıkaran ve Kuveyt'te realist öykünün öncüsü Fâdıl Halef, ayrıca Fehd ed-Düveyrî ile Abdülazîz Mahmûd, Alî Zekeriyâ el-Ensârî; sosyal öykülerinin yanı sıra reform içerikli öyküler de kaleme alan Câsim el-Kattâmî, Yakûb Abdülazîz er-

¹³. Bk.Süleymân eş-Şattî, *Medhalu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuweyt*, s.33-34.

¹⁴. Bk. Muhsin Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 416.

Raşîd, *el-Ba'se* dergisinde bazı öyküleri yayımlanan Ziyâ Hâşim el-Bedr (d.1941), Abdülvehhâb eş-Şâycî, Muhammed Mûsâid es-Sâlih sayılabilir.

Yukarıda adı geçenlerden Câsim el-Kattâmî yazmış olduğu öyküleriyle özellikle deniz kavramına eğilir.¹⁵ Aslında Kuveyt toplumunda, petrolün bulunmasından önce “deniz”, edebiyatta önemli bir olgudur. Câsim el-Kattâmî'nin kaleme almış olduğu *Nihâyetu bahhâr* (:bir tayfanın sonu), *Zevâcu bahhâr* (:bir tayfanın evliliği) ve *Yevmiyyâtu bahhâr* (:bir tayfanın hatıraları) adlı koleksiyonlarında okuyucularla denizi karşı karşıya getirir. *Nihâyetu bahhâr*'da¹⁶ korkmadan tehlikelere göğüs geren cesur tayfa Ebû Hammûd'un dünyası gözler önüne serilmektedir: Ebû Hammûd kahraman bir tayfadır. Pek çok kaptan onu işe alabilmek için adeta yarış içine girer. O da en yüksek maaşı veren bir gemide işe başlar. Fırtınalı bir gecede korkusuzca girdiği bir olayda ayağını kaybeder. Gemi kaptanı, tayfaların, Ebû Hammûd'un tedavi için en yakın limana götürme teklifini kabul etmez. Bunun için de kahraman tayfanın durumu kötüye gider ve eskiden onu işe alabilmek için yarış içine giren kaptanlar, kendisini yalnız bırakır. Sonunda da tayfa üzüntüden ölür. Yazar burada tayfaların çekmiş olduğu sıkıntı ve zorlukları dile getiriyor.

Yevmiyyâtu bahhâr'da da yine bir tayfanın hayatından bahsediliyor.¹⁷ el-Kattâmî, siyasî eğilimi olan bir yazardır. Sosyal eleştiri ve reform onun öncelikli konuları arasında yer alır.

Zevâcu bahhâr'da ise daha önce denizle sınırladığı reformlarını sosyal hayata doğru kaydırıldığı dikkati çekiyor.¹⁸ Bu öyküde mutlu bir evlilik kurma hayalini kuran bir tayfanın gelenek ve görenekleriyle dolayısıyla, hayalden uzaklaşıp gerçek dünya ile yüz yüze kalışı ortaya konuluyor. Çünkü o, eşini seçme özgürlüğüne sahip değildir. Dolayısıyla seçileni, kendisine reva görüleni seçmek durumundadır. Bilineceği gibi böylesi evlilikler çoğu kez mutluluk getirmemektedir. Burada vurgulanmak istenen nokta, evlenmek isteyen bir insanın evleneceği kişiyi görmek hakkına sahip olmasının gerekliliğidir.

Yazar bir başka öyküsünde evlilik konusunun farklı bir yanını dile getiriyor.¹⁹ Bu sefer de kendisine eş olarak seçileni kabul etmeyen bir karakterle

¹⁵. Bk. Süleymân eş-Şattî, *a.g.e.*, s. 28.

¹⁶. Ayrıntılı olarak bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 28

¹⁷. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 29.

¹⁸. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, a.y.

¹⁹. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, a.y.

karşı karşıyayız. Yazarın *es-Sûratu'l-cedîde* (:yeni yüz) adlı öyküsünde okumuş bir genç, kendisine evlenmesi için seçilen kıza karşı çıkıyor ve bir başka çevreden evlenmek istiyor. Ancak bu sefer de kız, gencin içinde yaşadığı toplumu kabul etmiyor.

Bu dönemde sosyal eleştiriyi içeren öykülerde okuyucu, artık farklı temalar görmeye başlar. Bu alanda Abdülazîz Hüseyin'in mizahî bir üslupla başlattığı ve Ahmed el-Udvânî'nin tamamladığı girişim, ilk akla gelenler arasındadır.²⁰ Abdülazîz Hüseyin, "Şellâh" lâkaplı bir karakterin etrafında masalımsı öyküler yazar. Zengin hayalî unsurlarla donanmış halk hikâyelerindeki anlatıma dayalı bu öyküler, aynı zamanda Kuveyt'in tarihi kültüründe yer almış Ebû Dellâme gibi bazı şahsiyetlerin latifelerine benzer bir tarzda ortaya konuluyor.

Bu dönem, aslında verimli bir dönem olarak akıllarda iz bırakmıştır. Ancak hedef, modern ölçüler içerisinde bir öykü kaleme almak değildi; düşünüleni ifade edebilme ve aktarabilme yoluydu. Yukarıda adı geçen el-Udvânî, aslında bir şairdir. Bazıları, düşünüp de ifade etmek istediklerini öyküye benzer bir kalıp içerisinde, bazıları da bunu öykü zannettikleri bir üslup içerisinde dile getirmişlerdir.

İlk öyküsünü 1948'de *Kâzime* dergisinin ilk sayısında *Mine'l-vâkı'* (:gerçeklerden) adıyla yayımlayan Fehd ed-Düveyrî²¹, diğer taraftan 1950'de ilk öykü koleksiyonunu *el-Umm sadîkun* (:anne bir arkadaştır) adıyla yayımlayan Ferhân Râşid Ferhân, ayrıca Fâdıl Halef. Modern Kuveyt öyküsünün ilk yol açıcılarıdır. ed-Düveyrî, yukarıda adı geçen öyküsü ile Kuveyt'te ilk öykü yazarı olarak kabul edilmiştir.²² Hâlid Suûd'un "Kuveytli öykücülerin piri" diye tanımladığı²³ Fehd ed-Düveyrî'nin, modern ölçüleri taşıyan en önemli öyküsü eş-Şeyh ve'l-usfûr (:hoca ve serçe)'dur. Bu öykü, onun öykü alanında son derece kabiliyetli bir kişilik olduğunu göstermektedir. Eleştirmenlerce de böyle kabul edilmiştir.²⁴ Yine Düveyrî, *Eşyâ' lâ tukâvem* (:karşı konulmayan şeyler) ve *ez-Zekât* (*Kâzime* dergisi 1948) adlı öyküleri ile Kuveyt öyküsüne önemli bir

²⁰ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 30.

²¹ Yusuf Abdulkerîm ez-Zenkî, *el-Kıssatu'ül-kaşîratu'l-Kuveytiyye* adlı makalesinde Kuveyt'te ilk öykünün Fehd de-Düveyrî tarafından 1948'te *Kâzime* dergisinde *Mine'l-vâkı'* adıyla yayımlandığını söyler. Bk. Muhsin Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 417.

²² Bk. a.mlf., *a.g.e.*, a.y.

²³ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s.35.

²⁴ Bk. Süleyman eş-Şattî, *es-Savtu'l-hâfit*, Kuveyt 2004, s. 131.

aşama kat ettirmiştir. Zekât adlı öyküsü²⁵, toplumun önemli bir sorununa değiniyor. Zekâtın, halka doğru bir şekilde yansıtılmaması ve bunun istenildiği gibi değerlendirilemediği konusu üzerinde duruyor. Öykünün asıl karakteri Halîfe adlı bir karakterdir. Daimi bir iş bulamadığı için çeşitli işlerde çalışmıştır. Zaman zaman da işsizlikten bunalmıştır. Son olarak da dilencilik yapmaya karar vermiştir. Bu arada aydınların düşüncelerini doğru ve etkili bir şekilde halka yansıtamadıkları sorununu da ele alan yazarın bu öyküsü aslında didaktik bir hikâyedir. Bu öykünün yayınlandığı tarihlerde Kuveyt'tin ekonomik şartlarının iyi olmadığını belirtmemiz gerekmektedir. Halk hikâyelerinden oldukça etkilenen ed-Düveyrî, bazı öykülerinde hem körfez ülkeleri, hem Afrika hem de Hindistan limanlarından ticaret yaparak hayatını kazanan bir toplumun ahlaki değerleri üzerinde durur.²⁶ Fehd ed-Düveyrî, yukarıda ifade edilen Kuveyt öykü troykasının başında yer alır. İlk yol açıcı odur. İlk kıvılcımlar onunla harekete geçti. 1948'de başlattığı faaliyetine Hamd er-Ruceyb ile yazdığı *Zalâm* (:karanlık) da sayılırsa 1953 yılına kadar toplam yirmi öykü ile devam etmiştir.²⁷ ed-Düveyrî, çeşitli nedenlerden dolayı öykü alanındaki çalışmalarına uzun bir süre ara vermiş, bu faaliyetine, tekrar, ancak 1981 senesinde başlayabilmiştir. ed-Düveyrî'nin öykülerinde üzerinde durduğu en önemli nokta, "gerçek" kavramıdır;²⁸ gerçeğin okuyuculara anlatılması ve okuyucunun da bunu kolayca anlayabilmesidir. Son öyküsü *eş-Şeyh ve'l-usfûr* ile ed Düveyrî, öykü sanatında önemli bir noktayı yakalamış ve bu nokta kendisinden sonrakilere bir ivme kazandırmıştır. Aslında bu öykü onun öyküdeki ustalığının son noktasıdır. Eleştirmenler, bu öykünün, Hemingway'in İhtiyar balıkçı adlı öyküsünden esinlenerek kaleme alındığını belirtmişlerdir.²⁹

Öykünün özeti şudur:

"İhtiyar bir bakkal, bir çocuğun elinde acı çeken bir serçe görür. Kuşu kurtarabilmek amacıyla onu çocuktan satın alır. Ancak ihtiyar, kuşa yanlış tedavi uygulayınca kuş artık uçamaz. Bundan sonra, dükkânında kalan kuşla aralarında psikolojik bir yakınlık doğar. Arkadaşı, kendisine başka sakat bir kuş getirince ihtiyar bakkal, kendi kuşuna arkadaş bulduğu için sevinir. Bir süre

²⁵. Bk. Muhsin Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 433-441; İsmâil Fehd İsmâil, *a.g.e.*, s. 25-37.

²⁶. Bk. www.jehat.com/ar/default.asp?action=article&ID=1919.

²⁷. Bk. Süleymân eş-Şattî, *Medhalu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuweyt*, s.35.

²⁸. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, a.y.

²⁹. Bk. Muhsin Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 439.

sonra sakat kuş uçmayı başarır ve dükkândan gider, ancak fazla yaşamaz ve ölür. Öteki kuş ise bir sene sonra bir başka arkadaşa kavuşur.”

Öyküde de görüleceği gibi insan dışı varlıklara değer veriliyor. Bu öykü, Kuveyt öyküsünde sembolik üslubun başlangıcı olarak kabul edilmiştir.³⁰ ed-Düveyrî'nin öykülerinde şekil zenginliği de önemli bir yer tutar. Bazen anlatım tekniğini kullanan ed-Düveyrî, bazen diyalog tekniğini, bazen de mektup tekniğini kullanır. Mesela Risâle (:mektup) ve *el-Mühendis* adlı öykülerinde mektup tekniğini kullanmıştır.³¹ *Eşyâ lâ tukâvem* adlı öyküsünde ed-Düveyrî Kuveyt öyküsünde önemli bir aşamayı daha yakalıyor. Öyküde, yaşlı ve sorumlu bir kişinin özel şoförünün kullandığı arabasıyla işine gidiş öyküsü anlatılmaktadır. Öyküde zaman, kısa görünmekle birlikte aslında bu öykü, uzun bir ömrün serüvenidir. Öykü “*Yapılacak çok şey var, vazgeçilmesi gereken de çok şey var, evet çok şey var*” ifadelerinde olduğu gibi başladığı gibi sona eriyor.³²

Bu arada Abdülazîz Mahmûd'u da burada zikretmek gerekir.³³ *Ahlâm* (:düşler) adlı öyküsünün, Kuveyt öykü tarihi içerisinde önemli bir yeri vardır. Öykü düş gören, ancak gerçekle yüz yüze gelince ne yapacağını bilemeyen bir genç üzerinde duruyor.

İlk öyküsünü *Mine's-şârî* ismi ile 1950'de yayımlayan Ferhân Râşid el-Ferhân'ın da bu alandaki gayretleri inkâr edilemez. Kendisinden çok yararlandığı şair Fehd el-Askerle tanıştığı sıralarda, özellikle Mısırlı yazar el-Menfelûtî'nin bazı yazılarını okumuştur. Daha sonra *el-Ba'se*, *el-Kuweyt* ve *el-Fükâhe* gibi dergilerde yazmaya başlamıştır. el-Ferhân'ın öykülerinde her ne kadar realizme doğru bir meyil varsa da daha çok reform niteliğinde ve didaktik amaçlı temalarla doludur. Hemen hemen tüm öykülerinde³⁴ kader, zenginlik ve fakirlik ortak konudur. Ayrıca öykülerinde birbirinden kopuk birden fazla konu bulunmaktadır. Realizmin ağır bastığı ve çevre tasvirinde başarılı olan Ferhân Râşid el-Ferhân³⁵, *Âlâmu sadîk*, 1950 (:bir dostun acıları) *Suhriyyâtu'l-kader*, 1972 (:kaderin alayı) gibi eserler kaleme almasına rağmen öykülerinde, öykünün teknik ölçülerine pek bağlı kalmaz. *Suhriyyâtu'l-kader* daha çok klâsik

³⁰ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, a.y.

³¹ Bk. Süleymân eş-Şattî, *Medhalu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuweyt*, s.40.

³² Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s.42.

³³ Bk. a.mlf., *es-Savtu'l-hâfit*, s. 132.

³⁴ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 128-130.

³⁵ Msl; öykücülüğü için bk. Bk. Muhsin Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 442-450.

üslûbun etkisindedir. Bu koleksiyondaki öykülerin bir kısmı 1966-1968 yılları arasında *el-Beyân* adlı dergide yayımlanmıştır. Ölmeden önce 1970'lerin başlarında kaleme almış olduğu tek ve son koleksiyonu *Suhriyyâtu'l-kader* 1950'lerin başlarında yazmış olduğu öyküleri içermemektedir. Bu koleksiyona *Lem yefuthâ'l-kitâr* (:trene yetiştii), *Semenu'l-vefâ* (:vefanın mükâfatı), *Hâtimetu hubb* (:bir aşkın sonu), *Ahlâmu fetât* (:bir genç kızın düşleri), *el-Yetîm* (:yetim) *Suhriyyâtu'l-akdâr* (:kaderin alayı), *Kelimât saġîra* (:basit sözler), *Fâtin* (:büyüleyen), *el-Leyâli'l-hamrâ*, *Fî sebîli's-şeref* (:şeref uğruna) *Vidâen yâ kalbî* (:Allahısmarladık ey kalbim), *Tehyâ'l-adâle* (:adalet sağ olsun) olmak üzere on iki öykü almıştır.³⁶ el-Ferhân, çeşitli çalışmalarının yanı sıra öyküye özel bir önem vermiştir. İzlenimlerini ve hissettiklerini kelimelere döküp okuyucuya aktarabilen el-Ferhân, öyküye zaman zaman romancı gözüyle baktığı için de bir öykünün olayları diğer öykünün olayların karışmıştır.³⁷ “Kader” sözcüğü öykülerinde önemli bir yer tutar. Mesela *Ahlâmu fetât*, *Fetât lem yefutha'l-kitâr* adlı öykülerinde kader, hikâyenin asıl noktasını teşkil etmiştir.

Onun *Âlâmu sadîk* adlı öyküsü³⁸ ilk tecrübelerinin ürünüdür. Romantizm ve realizmin de görüldüğü bu öykü, oldukça basit bir üslupla kaleme alınmış bir aşk öyküsüdür. Öykünün kahramanı, sevgilisini kaybetmiş utangaç ve kararsız bir gençtir. Yaşadığı yeri daha fazla ıstırap çekmemek için terk eder ve geldiği yeni yerde yeni bir aile ile tanışır. Zaman zaman bu aileyi ziyarete gelenler arasında ölmüş sevgilisine benzeyen bir kız bulunmaktadır. Eski sevgilisine benzediği için bu kıza tutulur. Huyunun, ölmüş sevgilisinin huyundan farklı olduğunu öğrenince de ona tutkunluğu devam eder. Ancak reddedilirim endişesiyle sevgisini ona açamaz. Bu arada sevgilisinin başka bir şehre gitmek üzere olduğunu öğrenir. Kendisine açılmasını bekleyen kız, sonunda başka biriyle nişanlanır ve onunla evlenmek için de başka şehre taşınır. Süleyman eş-Şattî,

“Onun en önemli özelliği realist olmasıdır. O bir taraftan reformcudur ve öykülerinde “kader” neredeyse her sayfada ağırlığını gösteren kelimedir. Bir öyküsünde aralarında bağlantı olmasa da birkaç olay bulunabilir. Kader,

³⁶. Bk. Süleymân eş-Şattî, *Medhalu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuveyt*, s.43.

³⁷. Bk. a.mlf., a.g.e., a.y.

³⁸. Öykücülüğü için bk. Bk. Muhsin Hasan Abdullah, a.g.e., s. 443-446.

öykülerinin yardımcı bir unsuru değildir. Bizzat öyküyü baştan sona yapan bir unsurdur.” diyor.³⁹

Kuveyt öykü tarihinin üçüncü saç ayağı yukarıda da adı geçen Fâdıl Halef'tir.⁴⁰ O, Kuveyt'te öykü mecmuası neşreden ilk şahsiyettir. Adı geçen *Ahlâmu's-şebâb* adlı koleksiyonunu 1954 senesinde yayımlamıştır. Ancak koleksiyonda bulunan on yedi öykünün hepsi telif öykü değildir. Bir kısmı iktibas edilmiş, bir kısmı ise tercümedir. Yazar, bir taraftan Batı edebiyatlarını okumuş ve romantizmden oldukça etkilenmiş, bir taraftan da kendi toplumunu içinde bulunduğu ortamdan kurtarmaya çalışmıştır. Olayları olduğu gibi anlatmaya önem veren yazar, öykülerinde toplumun farklı sorunlarını irdeler. Toplumsal reformu ele alan öykülerinin başında *Hadratu'l-mudîr* (:sayın müdür) adlı hikâyesi gelmektedir.⁴¹ Bu öyküde, diploması olmayan başarılı bir memurun hayatı ele alınmaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi yazarın önemli bir eleştirisi ile karşı karşıyayız.⁴²

“Müdürü azarladı, çünkü zamanı değerlendirmek varken, boş sözlerle iki saati boşa geçirdi.” Raflara bakıyor ve yeni kitapların önünde uzun uzun oturuyor. Kitapların hepsi gerçekten yararlı, fakat her biri diğerinden farklı.”

Öykülerinde teknik bir anlatımın bulunması çok zor olan yazar, telif öykülerinde daha çok tarihten esinlenir.

Fâdıl Halef'in *eş-Şahâdetü'l-hâlîde* (:ebedi şahadet) adlı ilk Kuveyt öyküleri arasında yer alan bir öyküsü bulunmaktadır. Diğer taraftan, Muhammed Hasan Abdullah, onu Kuveyt'in ilk mütercimleri arasında görmektedir.⁴³ Fâdıl Halef, *Kâzime* dergisinde İngiliz yazar George Truber'in bir öyküsünü *el-İntikamu'r-rahîb* adıyla Arapçaya çevirmiştir (1948). Eleştirmenler, bu çevirinin harfî olması dolayısıyla çok önemli olmadığını, ancak ilk olması dolayısıyla üzerinde durulduğunu söylemektedirler. Onun öykülerinde, kadın çok önemli bir yer tutar. Ancak bu kadınlar sevgiyi bilmezler. Öykülerinde mekân olarak da Kuveyt'i kullanmıştır. Fâdıl Halef, tarihten esinlenerek kaleme almış olduğu öykülerinde modern ölçüleri

³⁹ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 445-446.

⁴⁰ Öykücülüğü için bk. Süleymân eş-Şattî, *Medhalu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuveyt*, s.44 v.dv.

⁴¹ Öykücülüğü için bk. a.mlf., *a.e.*, s.47.

⁴² Bk. a.mlf., *a.y.*

⁴³ Bk. Muhammed Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 418.

kullanmaya çalışmışsa da bunların hepsinde başarılı olduğunu söylememiz oldukça güçtür.⁴⁴

1948-1954 yılları arası Kuveyt'te gazeteciliğin ve kültürel faaliyetlerin de öykü yazarları tarafından dikkatle izlendiği görülmektedir. Ancak siyasi ve sosyal şartlar dolayısıyla bu faaliyetlerde belirgin bir gelişme sağlanamamıştır. Burada şu önemli noktaya dikkati çekmek gerekir: Aydın konumundaki şahıslar, ne kadar çok faaliyet içinde olsalar da halkın kültürel seviyesi ve kendilerine sunulanı kabul yetenekleri, bu faaliyetlerin istenilen şekilde yayılmasına engel olmuştur. Okuyucular daha çok aktif değil, pasif okuyuculardı. Merhum hocam Prof. Dr. Mehmet Kaplan, *Hikâye Tahlilleri* adlı kitabında “*Edebî eser, okuyanın dikkat ve alâkası ile canlanır. Siz okumaya başlamadan önce, edebî eser, kâğıt üzerindeki kara harflerden ibarettir. Onları notalara benzetebiliriz. Okuyan, onları adeta kendisine göre icra eder, kendi duygu ve düşüncesiyle doldurur. Bir bakıma eser, yazar ile okuyucunun ortak malıdır. Aktif okuma eseri diriltir.*” diyor.⁴⁵

Zekeriyyâ el-Ensârî, *Âşiku's-sûre* (:platonik aşk) adlı öyküsünde Kuveyt dışında bulunan Kuveyt gencinin duygu yoksulluğunu tasvir ederken oldukça başarılı kabul edilmiştir.

Süleyman eş-Şattî birinci dönemi kısaca şu maddeler altında özetlemiştir:⁴⁶

1-Bu dönemde hemen hemen tüm öykü yazarları öyküye gerekli ilgiyi göstermemiştir.

2-Bu dönemde, özellikle olayların ve karakterlerin seçiminde daha çok realizme doğru bir eğilim olmuştur.

3-Realizmin yanında romantizm de bu dönemde revaç görmüştür.

4-Sonra gelen nesil, ilk neslin çalışmalarına pek değer vermemiştir.

İkinci merhale, öykünün modern anlamda ortaya çıkacağı 1960'lardan sonradır. Bu gelişme daha çok 1962- 1987 yılları arasında yaşanacaktır.⁴⁷ Bu

⁴⁴. Bk.a.mlf.a.g.e., s. 458.

⁴⁵. Bk. Mehmet Kaplan, *Hikaye Tahlilleri*, İstanbul 2002, s. 12.

⁴⁶. Bk. Süleymân eş-Şattî, *es-Savtu'l-Hâfî*, s. 132-134.

⁴⁷. Bu dönem için bk. a.mlf., *Medhalu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuweyt*, 1994, s. 51-96.

dönemin üzerinde tiyatronun etkisi oldukça büyüktür. Çünkü pek çok yazar, önce tiyatro ile ilgilenmiş, daha sonra öykü kaleme almıştır. İlk dönemde, realizm ile romantizm arasında mekik dokuyan Kuveyt öyküsü, 1960'lı yıllardan sonra, önce toplumsal bir reform taşıyan, sonra romantizmin etkilerinin görüldüğü, daha sonra da modern öykü çerçevesinin içine giren bir kimliğe sahip olmuştur. 1960 yılından sonra, bu sahaya yıllar önce başlayan Mısır, Suriye ve Irak'taki matbuatın ve özellikle de Mısır'da çıkan *er-Risâle* ve *el-Menâr* dergilerinin etkisiyle bu tür daha çok işlenmeye başlanmıştır. Bu dönemin yeni yazarlarında her ne kadar öncekilerin etkisi açık bir şekilde görülmezse de daha önce başlayan ve devam etmekte olan bir faaliyetten faydalanmamaları düşünülemez. Bu dönemde dikkati çeken önemli noktalardan biri de geçmiş dönemin tekrar edilmesidir. Ayrıca bu dönemde gazetecilikte büyük bir sıçrama görülmüştür.

Kuveyt öyküsünün ikinci aşamasında dikkati çeken isimlerden biri, öykülerini 1963-1967 yılları arasında yayımlayan Muhammed el-Fâyiz'dir.⁴⁸ Öykülerinde Mısırlı Yahya Hakkî ve Sa'd el-Mekkâvî'nin etkisinin görüldüğü Muhammed el-Fâyiz⁴⁹, bu yıllar arasında otuz dört öykü kaleme almıştır.⁵⁰ Öyküleri modern öykü ölçüleri içerisinde kaleme alınmış değildir. Bir toplumun kültür düzeyi o toplumda ortaya çıkacak edebî eserlerin de düzeyi açısından önemli bir etkidir. Doğrusu her yazar, eserlerinde yaşadığı toplumun kültür düzeyini belirler. Muhammed el-Fâyiz'in kaleme almış olduğu öyküler, dönemin Kuveyt halkının kültür düzeyini ortaya koymaktadır. *Risale bilâ unvân* (:adressiz mektup) adlı öyküsünde⁵¹ aşkını itiraf eden bir şahsın, daha sonra bu itiraftan dolayı pişmanlığını dile getirmektedir. Bunun için sevgilisine bir mektup göndererek onun aşkını hak etmediğini söyler. Muhammed el-Fâyiz'den önce öykülerde çocukların dünyasına pek değinilmemiştir. Bu alanda Muhammed el-Fâyiz ile Zekeriyya el-Ensârî ilkler arasındadır. Kuveyt'te çokça rastlanan deniz teması el-Fâyiz'in değinmediği bir konudur.

Yine bu yıllarda dikkatimizi çeken bir diğer isim ise özellikle eski Kuveyt'ten etkilenen Hasan Yakûb el-Alî'dir.⁵² 1963-1973 yılları arasında

⁴⁸ Öykücülüğü için bk. Muhsin Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 474-478.

⁴⁹ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 475-476.

⁵⁰ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 474, 478.

⁵¹ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 476.

⁵² Bk. Süleyman Ş-Şattî, *es-Savtu'l-Hâfî*, s. 136-137; Muhsin Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 479-484.

yirmi yedi öykü yayımlayan adı geçen yazarın öykülerinde tema olarak daha çok deniz ve kader yer almaktadır.⁵³ Ancak o, eş-Şattî gibi romantik değil, realisttir. Onun ilk öyküsü *el-Menbûz* (:kovulmuş)'dur (1963). Ancak Süleyman eş-Şattî, onun ilk öyküsünün *eş-Şekk* (:kuşku) adlı öykü olduğunu söyler.⁵⁴ Öykülerinde tayfalarla kaptanlar arasındaki ilişkileri mükemmel bir şekilde ortaya koyar. Bilindiği gibi denizde hayat, her zaman zorluklarla ve acı sürprizlerle doludur. Burada insan sabırlı ve güçlü olmak zorundadır. İnsanın dalgalarla barışık olması, onlarla sıcak ilişkiler kurması, bir anlamda dalgaları arkadaş edinmesi gerekir. Kuveyt'te deniz, özellikle petrolün keşfinden önce çok önemli bir olguydu. Bir başka deyişle yaşam kaynağıydı Kuveyt'in. Bunun için de dönemin yazarları bu önemli gerçek karşısında kaygısız kalmamıştır. Hasan Yakûb el-Alî'nin *el-Esâbi* (:parmaklar) ve *Necmetu'l-bulbul* adlı öykülerinde de görüleceği gibi deniz kavramı ve denizdeki yaşam okuyuculara mükemmel bir şekilde aktarılıyor.⁵⁵ el-Alî, öykülerinde sadece deniz temasını işlememiş, aynı zamanda karadaki hayatı anlatan öykülere de yer vermiştir. Mesela onun *ez-Zemenu'l-ahras* (:suskun zaman) adlı öyküsü, siyasi temalıdır.⁵⁶ Ancak o, Kuveyt'te deniz temasını en yoğun işleyen yazar olarak kabul edilmektedir. Onun deniz temalı ilk öyküleri⁵⁷ okuyucunun karşısına daha çok zorba ve baş eğilmesi gereken bir karakter olgusu ile çıkıyor. Mesela *İbnu'l-behhâr* (:tayfanın oğlu) adlı öyküsünde⁵⁸; tayfa, karısının da desteğiyle tek oğlunun denizde çalışmasına karşı çıkar. Bunun için aile, çocuklarını denizde çalışmaktan uzak tutmaya çalışır. Bu nedenle çocuk, at arabası kullanmaya başlar. Ancak bu işte saygınlık olmadığından, anne ve babasının karşı çıkmalarına rağmen, denizde çalışmaya karar verir. *en-Nu'haza ve'l-bahhâr* (:kaptan ve tayfa) adlı öyküde ise⁵⁹ kaptan, emrindekileri ezen biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun için önemli olan kendi çıkarları ve bunları gerçekleştirilebilmektir. Burada yazar, Kuveyt insanının, petrolün henüz değerlendirilemediği dönemlerde çekmiş olduğu sıkıntıları dile getirmiştir. el-Esâbi' adlı öyküsünde⁶⁰ yine kaptanların zorbalıklarından bahsedilmektedir. Bu öyküde, ipe dalgıç çeken gemi tayfasının öyküsü anlatılıyor. Son derece ağır

⁵³ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 479.

⁵⁴ Bk. Süleyman eş-Şattî, *es-Savtu'l-Hâfî*, s. 137.

⁵⁵ Bk. a.mlf., *Medhalu'l-kıssati'l-kasira fi'l-Kuweyt*, s. 52.

⁵⁶ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, a.y.

⁵⁷ Bk. Muhsin Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 481.

⁵⁸ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, a.y.

⁵⁹ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 482.

⁶⁰ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 481.

bir işte çalışan tayfa, patronundan kendisini başka bir işe vermesini ister. Ancak patron, tayfanın teklifini geri çevirir ve bu esnada dalgıcı yukarı çekmeye gücü yetmez ve dalgıç boğulur. Tayfa bu ölümden kendisini sorumlu tutar. Bu acı olay hiç aklından çıkmaz ve sonunda ağır psikolojik bir baskı altında intihar eder. Diğer taraftan *Necmetu'l-bülbül* adlı öyküsünde⁶¹ kaptanlarla tayfalar arasındaki anlaşmazlık, artık isyan noktasında kendisini gösteriyor. Tayfalar, artık her birine bütün ekmecek verilme koşuluyla çalışmayı kabul ediyor. Bunun için de arkadaşları Ma'tûk'u, taleplerini iletme üzere patrona gönderirler, ancak patron, gemideki malın zamanında Basra'ya ulaşması gerektiğinden hemen hareket emrini verir. Tayfa verilen emre uymaz. Dolayısıyla patron zor durumda kalır. Ma'tûk ise arkadaşlarına iş başı yapmaları için işaret eder. Patron da bu hareketlerini karşılıksız bırakmaz ve onların isteklerini kabul eder.

Deniz edebiyatının Arap edebiyatında eski bir geçmişi vardır.⁶² Aslında Arap deniz edebiyatı, başka edebiyatlarda az rastladığımız bir malzemeye ve konu zenginliğine sahiptir. Bir taraftan edebi ve sanatsal yüzü, diğer taraftan çeşitli konularıyla coğrafya, tarih, denizcilik ve halk edebiyatına hizmet eden yüzü ile okuyuculardan büyük bir ilgi görmüştür.

Esasen Kuveyt'te öykü, yazdığı sosyal ve teknik öyküleriyle yukarıda adı geçen Fehd ed-Düveyrî'nin gayretleriyle önemli bir merhale kat etmiştir. 1948 ile 1953 yılları arasında 12 öykü kaleme alan Fehd ed-Düveyrî'den daha da ileri bir adım atarak öyküyü, daha Avrupaî şekilde ele alan ise Süleymân eş-Şattî'dir. eş-Şattî, 1960'larda öykü yazmaya başlar. İlk öyküsünü 1962'de *Savtu'l-Halîc* adlı dergide eski Kuveyt'i anlattığı *ed-Deffetu* (:dümen) adıyla yayımlar. Koleksiyonda yer alan *el-Hâcis ve'l-hattâm* (:kuşku ve enkaz) adlı öykü de eski Kuveyt'ten bahseder. Aslında bu iki öykü tahlil edildiği zaman ağırlıklı olarak eskiye özlemin ağır bastığı dikkati çeker. Önemli bir koleksiyon olarak kabul edilen ve içinde sekiz öykü bulunan *es-Savtu'l-hâfit*, 1970 Kuveyt (:kısıklı ses) adlı öykü koleksiyonunun mukaddimesinde, Kuveyt öykücülüğü için önemli bilgiler vermektedir.⁶³ Bu koleksiyon, Kuveyt toplumunun petrol bulduktan sonra geçirdiği sosyal değişimi işlemesi bakımından önemlidir. Öykülerinde geçmişe özlem duyan eş-Şattî için eski Kuveyt büyük bir önem

⁶¹ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s.482-483.

⁶² Bu konuda ayrıntılı olarak bk. Ahmed Muhammed Atıyye, *Edebu'l-bahr*, Kahire 1981, s. 5-210

⁶³ Bk. Süleymân eş-Şattî, *Mukaddimetu'l-mecmûâtî'l-kasasiyye: es-Savtu'l-hâfit*, 1970.

taşır.⁶⁴ Koleksiyonunun içindeki dört öykü eski Kuveyt ile ilgilidir. Ayrıca Kuveyt toplumunun, Petrolün bulunmasından sonra sosyal ilişkilerini yansıtmaya bakımından da önemli bir koleksiyon olarak kabul edilmiştir. Çünkü bu dönemde Kuveyt insanı, artık denizden geçim sağlamayı büyük oranda bırakmış ve içinde petrol şirketleri de olmak üzere farklı şirketlerde çalışmaya başlamıştır. Bu koleksiyonun da adını taşıyan *es-Savtu'l-hâfit* adlı öykü⁶⁵ Kuveyt toplumunda çalışan gücün sorunlarını dile getiren bir öyküdür. Mesela aşağıdaki diyalog durumu daha açık bir şekilde ortaya koyuyor.⁶⁶

-Üç aydır ödeme yapmıyorsun. Hakkımı almak için defalarca geldim. Ne zaman hakkımı alacağım? Bir dahaki gelişimde mi? Yoksa daha sonraki gelişlerde mi dedi, ama bir yanıt alamadı. Bu adam ne istiyordu?

-Ne zaman hakkımı alacağım? Evleri işgal ediyorlar, ancak kira vermiyorlar, hakkımı vermiyorlar.

Kısık bir ses duydu:

-Dardayım ben şimdi.

Yaşlı bir kadın. Sesi de gitmiş. Yaşlıların sesi ince olur.

-Bir şey biriktiremedim. Hakkımı tam olarak vereceğim sana...

Bu koleksiyonda mevcut *Kıssa hubb âdiye...âdiye cidden* (:basit, çok basit bir aşk hikayesi) adlı öykü⁶⁷ 1969 senesinde kaleme alınmıştır. Bu öyküde uzun zamandan beri amca kızı ile bir aşk yaşadığını zanneden Halit, amca kızı Suâd'ın bir gün kendisine sebepsiz bir şekilde söylediği "*Ben Câsim'i seviyorum. Birkaç ay sonra evleneceğiz.*"⁶⁸ cümlesi ile şok olur. Câsim, birden ortaya çıkmıştır. Fakat, Suâd'ın gönlünü almayı kısa bir süre içerisinde başarmıştır. Suâd, çocukluğundan beri sevdiğini zannettiği Halit ile ilgili bir yerde hata yaptığını düşünmüş ve sonunda da onu sevmediğine karar vermiştir. Bu öykü gerçekten basit bir öyküdür. Yazılan eserler, bir toplumun aynasıdır.

⁶⁴ Bk. Muhsin Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 469-470; ayrıca onun öykücülüğü için bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 469-473.

⁶⁵ Bk. Süleyman eş-Şattî, *es-Savtu'l-hâfit*, s. 25-39. Bu öykünün tahlili için bk. İsmail Fehd İsmail, *a.g.e.*, s. 81-108.

⁶⁶ Bk. Süleyman eş-Şattî, *a.g.e.*, s. 31-32.

⁶⁷ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 43-56.

⁶⁸ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 43.

Toplumu olduğu gibi yansıtırlar. Aşağıdaki diyalog⁶⁹ bize Kuveyt'te 1970'li yıllarda aktif okuyucudan çok pasif okuyucuların olduğunu göstermektedir:

-Hâlit, Suâd'a:

-*Câsim'i mi seviyorsun?*

Gülerek cevap verdi Suâd:

-*Ben yirmi yaşındayım!*

-*Ne olmuş?*

-*Sevmem gerekiyor...*

Adı geçen koleksiyonun hemen hemen tüm öykülerinde aynı üslup hakimdir.

-*Dinle...Bu gece buluşuyor muyuz?*

-*Evet. Gemide kimse yok.*

-*İki kayak getireceğim.*

-*Hayır, bir kayak. Tüm erzakı sana satamam. Bizi ölüme götürür bu.*

Ve

-*Ahmed, sen üç kişi al yanına ve trim tankından suyu boşaltın. Sen Saad, beraberindekilerle arka yelkeni indirin...* gibi diyaloglar⁷⁰ yazarın Kuveyt toplumunu petrol öncesi hayatına önem verdiğini göstermektedir.

Diğer taraftan, onun *Raculun mine'r-reffi'l-âlî* (:yüksek tabakadan biri) adlı bir koleksiyonu daha bulunmaktadır.⁷¹ Onun *Hikâye li'l-âharîn* (:başkalarının öyküsü) adlı öyküsünde⁷² ise romantizmden ziyade realizmin izlerini görmekteyiz.⁷³ Bu öykü⁷⁴, son ile başlıyor. Öykünün kahramanı Hamd, cezalı olarak geminin mahzenindedir. Karşısında sırt üstü kalakalmış bir hamam böceği bulunmaktadır. Hamam böceği kendini düzeltebilmek için canla başla uğraşmaktadır, ama nafiye. Belki ölüm, hamam böceğini çektığı sıkıntıdan

⁶⁹. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 50.

⁷⁰. Bk. Süleymân eş-Şattî, *es-Savtu'l-hâfit*, s. 16, 118.

⁷¹. Bk. Tâhâ Vâdî, *a.g.e.*, s. 6.

⁷². Bk. Süleyman eş-Şattî, *a.g.e.*, s. 9-24.

⁷³. Bk. Muhammed Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 471.

⁷⁴. Bk.a.mlf., *a.g.e.*, s. 471-473.

kurtaracaktır. Orada bağlı bir vaziyette duran Hamd, zaman zaman şehirdeki arkadaşları ile karısını düşünür ve bir duygu karmaşası içine girer. Hamd, gemide çalışan bir tayfadır. Gemilerde tayfa ile kaptan arasında her zaman bir sorun vardır. Hamd'ın amcasının kızı gemi kaptanına âşıktır. Hamd da amca kızına sevgi besliyordu, ancak patronundan korktuğu için evlenme teklifi yapmayı düşündüğü halde çekiniyordu. Bu öyküde de deniz edebiyatının en önemli temalarından biri olan gemi tayfası ile kaptanlar arasındaki sorunlar irdeleniyor.

Kuveyt öyküsünün ikinci aşamasında üzerinde mutlaka durulması gereken şahsiyetlerden birisi de Süleyman el-Huleyfi'dir.⁷⁵ 1964 yılında “*Kemik toplumunda yeni bir bakış*” adlı bir makale yayınlamış ve bunu *Heddâme*, Kuveyt 1974 (:yıkıcı) adlı öykü koleksiyonu izlemiştir. Koleksiyonun içinde *Ye'kulûne alâ sufrat sâhine* 1973 (:sıcak sofrada yiyorlar), *Hiye'lletî tecûbu's-şevâri'* 1973 (:sokaklarda dolaşan odur), *Tazavvacat* 1973 (:evlendi), *İhtilât* 1973, *Zevâc* 1973 (:evlilik), *Asriyyetu Hamîs* 1972 (:Hamîs'in çağdaşlığı), *Fi'd-dâhil ve'l-hâric* 1967 (:içerde ve dışarıda), *el-Es'iletu'l-muğlaka* 1964 (:kapalı sorular) ve *Heddâme* 1973 (:yıkıcı) olmak üzere dokuz öykü bulunmaktadır. *Hiye'lletî tecûbu's-şevâri'* adlı öyküsünde yazar, önemli bir yaraya parmak basmıştır.⁷⁶ Burada iki genç arasındaki aşk ele alınmıştır. Yazara göre Kuveyt toplumu aşk kavramını henüz özümseyebilmiş değildir. Bu toplum, aşka, sevgiye yabancıdır. Daha da önemlisi “aşk” bu toplumun anlayışına göre bir ayıptır. Bunun için de bunları, karşı konulması ve mutlaka toplumdaki uzaklaştırılması gereken şeyler olarak görmektedir.

İsmail Fehd İsmail, el-Huleyfi'nin, ilk öykülerini “*Kemik toplumunda yeni bir bakış*” adı altında neşrettiğini söylemektedir. Öykü koleksiyonu Kuveyt toplumunun petrol nedeniyle geçirdiği değişim sonrasında neşredilmiştir. Buna rağmen eserdeki öykülerin, eleştirmenlerce teknik açıdan değil de sadece içerik açısından modern öyküye benzediği kabul edilmiştir. Mesela *Heddâme* adlı koleksiyonun içinde yer alan *Fi'd-dâhil ve'l-hâric* (:içerde ve dışarda) adlı öyküsü, buna örnek olarak verilmektedir. Psikolojik tahlillere de önem veren Süleyman el-Huleyfi, öykülerinde, Kuveyt toplumunda kadının konumu ve sınıfsal ayırım üzerinde önemle durur. Yine onun bazı öykülerinde öncekilerden

⁷⁵. Öykücülüğü için bk. İsmail Fehd İsmail, *a.g.e.*, s. 113; Süleyman ş-Şattî, *es-Savtu'l-Hâfit*, s. 138-139; Muhammed Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 485-489.

⁷⁶. Bk. Süleyman el-Huleyfi, *Heddâme*, Kuveyt 1974, s. 13-30.

daha farklı bir üslupla ele aldığı yeni sosyal bir tavır ile karşılaşılıyor. Sahtekârlığa, zorbalığa, sınıfsal tutuma, sosyal ve ruhsal geri kalmışlığa karşı direniyor.⁷⁷ Koleksiyonun adı *el-Heddâme*⁷⁸, Kuveyt'te sağanak yağış anlamında mahalli bir ıstılah olarak kullanılmaktadır. Yazarın bu adı vermesi ile Puşkin'in "*Canı parçalayan çekiç, aynı zamanda demiri de düzeltir.*" sözü arasında bir bağlantı kurulmuştur. Sağanak yağmurlar sellere neden olabileceği gibi, pek çok alanın sulanıp elverişli hale gelmesini de sağlar. Bu koleksiyonun hedefleri arasında toplumda yaygın bazı yanlış anlayışları ortadan kaldırma ve yerine ülkenin gelişmesini sağlayacak, önünü açacak değerleri koyma yatmaktadır. *Asriyyetu Hamîs*'te⁷⁹ evliliği üzerinden bir sene geçmiş bir insanın, hem bu evlilik hem de geçimini denizden sağlayan bir toplumun petrolün keşfiyle yeni bir dünya ile tanışması; bir anlamda eski medeniyetten yeni medeniyete geçişi dolayısıyla yaşadığı ikilemler, karmaşık dünya ve değerler manzumesi ele alınmaktadır. el-Huleyfi, 1960'lı yılların ortalarından sonra adını duyurur. Onun ikinci öykü koleksiyonu olan *el-Mecmû'atu's-sâniye* Kuveyt 1978 (:ikinci koleksiyon) Kuveyt öyküsü için önemli bir adımdı. Bu koleksiyonun tüm öyküleri 1975-1977 yılları arasında kaleme alınmıştır. Öykülerinde okuyucuları sıkacak derecede ayrıntı veren el-Huleyfi'nin bunu bilerek ve kasıtlı olarak yaptığı söylenmektedir. Süleyman eş-Şattî'ye göre⁸⁰ filozofvârî cümleler kullanarak okuyucuları sıkıştır. O, anlatmak istediğini canlı bir şekilde okuyucuya aktarır ve amaca ulaşabilmek için de ayrıntıya girmenin yararlı olduğuna inanır. Kaldı ki okuyucu belli bir zaman sıkıldıktan sonra olayın içinde olduğunu hisseder ve olaya bizzat katılır. Aslında el-Huleyfi, eleştirmenlerin de ifade ettiği gibi, hayatı en ince ayrıntısına kadar vermeye çalışmış, yüzeysel değil de alabildiğine derinliklere inmeyi hedeflemiştir. Karakterlerini içinde ve birlikte yaşadığı toplumun fertlerinden seçmiş, ancak kendi mesajını verebileceği kalıba sokmuştur. Aşağıda verilmiş olan paragraf, onun bu üslubu açık olarak görülüyor:⁸¹

“Moza, evli bir kadının adıdır. Etrafındaki her şeye yukardan bakmaya alışmıştır. Bunun için de babasını anlayabiliyor ve kocasının ayrıcalıklı biri olduğuna inanıyor. Ona göre kocası yüksek tabakadan birisidir. Oysa kocası her

⁷⁷ Bk. Muhammed Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s.485.

⁷⁸ Bk. Süleyman eş-Şattî, *Medhalu'l-kissati'l-kasîra fi'l-Kuweyt*, s. 57.

⁷⁹ Bk. Muhammed Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 487 ve dv.

⁸⁰ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 486.

⁸¹ Bk. Süleymân eş-Şattî, *a.g.e.*, s. 57-58.

şeyi ile aynı olan bir toplumun içinden gelmiştir. Kadının sınırlı kültürü, kendisine böyle inandırmıştır. Oysa kendisi toplumun alt katmanından birisi. Giydiği her şey Beyrut, Suriye ve İtalya'dan gelmektedir. Sadece kocasının kullandığı gaz Kuveyt malıdır. Moza, kendi adından bile utanmaktadır. Bu adı Kuveytliliğine, özellikle de ailesine yakıştıramamaktadır. Kocasını Sa'd ise onun tam zıddı; sade bir insan, her şeyi ile şeffaf biri. Bir akşam kendilerine misafir gelir. O akşam, Moza, Nebil'in annesinin her şeyi kendisi gibi ifade ettiğine tanık olur ve buna şaşırır. Hikâyenin sonunda ikisi bir ihtiyaç için içeri giriyor. "Öyleyse onlar da diğerleri gibi ya da diğerleri de onlar gibi", diye düşünüyor

Bu parçadan, Kuveytli birinin, özellikle de petrolün bulunmasından sonra diğerlerinden farklı olduğu, diğerlerinden üstün olduğu, ayrıcalıklı bir toplumdan olduğu ve belki de en önemlisi, petrol gibi bir nimeti kaldıramadıkları, bu nimetin altında ezildikleri anlatılmaktadır.

Kuweyt'te 1985'li yıllara kadar bir edebi tür olarak romanın önemli bir yeri yoktu. Bunun için ülkede maddi zenginliğin ve refahın doğurduğu sosyal değişiklikleri öykü işledi. Buna rağmen öykü, ancak 1970'lerden sonra Batılı bir çizgiye girdi. Bunda, yükselmekte olan eğitim seviyesinin ve gazeteciliğin büyük bir rolü oldu. Bugün fiziki, edebi, sanatsal pek çok değişikliğe, ayrıca yüksek refaha rağmen, Kuveyt'te öykünün istenilen düzeyde olduğunu söylemek oldukça zordur.

Yukarıda adı geçen isimlerin dışında 1965'ten itibaren öykü yazmaya başlayan *Hubb ve harîf ve matar* (:aşk, sonbahar ve yağmur) adlı eseriyle Hidâye Sultân es-Sâlim, ayrıca Monâ eş-Şâfi'î, 1971'ten itibaren öykü yazmaya başlayan Vechuhâ vatan adlı koleksiyonu ile Fâtıma Yûsuf el-Alî, Emîre es-Sâyîğ, Fâtıma en-Nâhidî, Ğuneyme el-Merzûk gibi kadın öykü yazarların yanı sıra, Hamd el-Hamd, Nâsır ez-Zufeyrî, Tâlib er-Rifâî, *Dumû recul mutezevvic* Kuveyt 1985 (:evli bir adamın gözyaşları) adlı 1960 neslinin özelliklerini taşıyan bir öykü koleksiyonu kaleme alan Abdulazîz es-Serî, Târik Abdullâh, Abdulazîz Tâhir, İsâ Abdulmuhsin, Halâl Vâdî, Süleymân eş-Şeyh, İsmâîl Fehd İsmâîl gibi isimler de bu alana hizmet vermişlerdir.⁸²

Adı geçenlerden İsmâîl Fehd İsmâîl, her ne kadar daha çok roman alanında tanınmışsa da Kuveyt öykü tarihinde önemli bir yeri bulunmaktadır. İlk öykü koleksiyonu *el-Buk'etu'd-dâkine* 1965 (:karanlık yer), ikinci

⁸². Bk. a.mlf..a.g.e., s. 81 v.dv.

koleksiyonu ise *el-Akfâs ve'l-luğatu'l-muştereke* Beyrut 1974 (:kafesler ve ortak dil)'dir. Öykülerinde daha çok sosyalizm gerçekçiliğın dikkati çektiğı İsmâil Fehd İsmâil, Kuveyt öykücülüğüne modern bir çehre kazandırmak için önemli gayretler sarf eder.

Kuveyt'te bu yıllarda dikkati çeken ve tiyatro alanında da önemli bir kişilik olarak kabul edilmiş olan Abdülazîz es-Serî⁸³, 1964-1978 yılları arasında kaleme almış olduğı öykülerini 1985 yılında yukarıda da adı geçen *Dumû' recul mutezevvic* (Kuveyt) adıyla yayımlamıştır. Öykülerinde basit, ancak gergin ilişkiler ele alınmaktadır. *Uğniye* (:şarkı) *Kittetâni* (:iki kedi) ve *Dumû' recul mutezevvic*, el-Fahl ve *Masîr Fransu* (Franso'nun kaderi) gibi öykülerinde⁸⁴ insanların iç dünyaları, duyguları, düşünceleri, iç dünyalarının dışı vurumu, ayrıca dönemin Kuveyt toplumundaki evlilik sorunları ile Kuveyt toplumunda uyum, tema olarak ele alınan konular arasındadır. Diğer taraftan yazara göre tekdüzelik, insanı gelişmekten alıkoyan, insanın moral değerlerini altüst eder. Bunun için de yeknesaklığı yenip insanı daha hareketli, daha canlı bir ortama çekmeye çalışmıştır. Mesela onun *ez-Zubâbâtu's-selâs* (:üç sinek) adlı öyküsü⁸⁵ tekdüzeliğe karşı hareketi öne çıkaran bir öyküdür. Ayrıca bu öykü, onun üslubunu ortaya koyan en önemli öyküsü olarak kabul edilmektedir. Bazı memurların çalışma saatlerindeki davranış biçimlerini ele alan bu öykü, aslında Kuveyt insanının da bazı özelliklerini yansıtmaktadır. Muhammed Hasan Abdullah'ın şu değerlendirmelerine katılmamak mümkün değildir:⁸⁶

“Kuveyt memuru ilginç bir yapıya sahiptir. Bunların daha fazla araştırılması, incelenmesi gerekmektedir. Sayıca, toplumun diğer kesimlerine hemen hemen eşit, farklı milletlere mensup. Bütün bunlar tüketen bir topluluk ve neredeyse hiç bir şey üretmiyor.”

Aslında bu durum, yani üretmeden tüketen geri kalmış ülkelerin sorunudur. Burada bahsedilen Kuveyt, 1960'lı yılların Kuveyt'idir. Doğal olarak bugünkü Kuveyt ile bahsedilen dönemin Kuveyt'ini zenginlik açısından mukayese etmek mümkün değildir. Ancak üretken bir toplum olduğunu söylemek, bugün fakir bir toplum olduğunu söylemek kadar güçtür. Esasen 1960'lı yıllar, son derece yoğun kültürel faaliyetlere sahne olmuştur. Tüm bu

⁸³. Öykücülüğü için bk. Muhammed Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 490-494.

⁸⁴. Bk. Süleymân eş-Şattî, *a.g.e.*, s. 87.

⁸⁵. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 87; a.mlf., *es-Savtu'l-hâfit*, Kuveyt 2004, s. 138-139.

⁸⁶. Bk. Muhammed Hasan Abdullah, *a.g.e.*, s. 491.

kültürel faaliyetler, daha sonra gelecek nesil için önemli ve hazırlayıcı bir zemin oluşturmuştur. 1970'in sonuna kadar muhafazakârlık konusunda yazarların toplumun yaygın değerlerine dikkat ettikleri ve bu konuda titiz davrandıkları gözlemlenmektedir. Ancak bu yıllardan sonra kadın yazarlarda önemli bir artma görülmektedir. Kadın yazarların sayıca çoğalmaları ile birlikte muhafazakârlık konusunda eski katı tutumda bir gevşeme ve toplumda bazı yaygın ve saygın kabul edilen değerlerin de eleştiriye tabi tutulduğu görülmektedir.

1970 neslinin kadın öykücüleri arasında en dikkat çekici ismi Leylâ Osman (d.1943)'dir. Burada Leylâ Osman'dan önce öykü konusunda bazı temellerin önemli ölçüde atıldığı ve genelde de modern öykü yazımının oluştuğuna dikkati çekmek gerekir. Aslında daha önceleri, tam olarak 1950'lerde öykü yazarları arasında azımsanmayacak sayıda kadın yazar vardı. O yıllarda İbtisâm Abdullah Abdullatîf *Havâtiru tifle* 1948 (: bir çocuğun anıları), Ziyâ Hâşim Bedr *Nüzhetu Ferîd ve Leylâ* 1952 (:Leyla ve Ferîd'in pikniği), Bedriyye Müsâid *Emîne* (1953) adlı öyküleriyle bu alana önemli katkı yapmışlardır.⁸⁷

Daha sonraki yıllarda da kadın öykü yazarlarının bu alandaki ağırlığının devam ettiği görülmektedir. Bunlardan birisi Fâtıma en-Nâhiz'dir. *es-Sâk ve'l-cidâr* 1967 (: bacak ve duvar) ve *ez-Zinzâne* 1971 (:zindan) adlı eserleri bu dönemin önemli koleksiyonları arasında yer almıştır.

Leylâ Osman⁸⁸, 1976-1998 yılları arasında *İmre'etun fî inâ'*, Kuveyt 1977 (:kafesteki kadın), *er-Rahîl*, Beyrut 1979 (:ölüm), *Fi'l-leyl te'ti'l-uyûn* Beyrut 1980 (:gecenin gözleri), *el-Hubb lehu suvar*, Beyrut 1982 (:aşkın çeşitleri var), *Ve lâ yesluhu li'l-hubb*, 1987 (:aşka uygun değil), *Hâletu hubb mecnûne*, 1990 (:aşkın anaforu), *55 hikâye kasîra*, 1992 (:55 kısa öykü), *Zehra tedhulu'l-hayy*, 1995 (:Zehra mahalleye geliyor) ve 16 öykülük *Yahdusu kulle leyletin*, Beyrut 1998 (:her gece oluyor) gibi öykü koleksiyonları yayımlamıştır. Leylâ Osman, bu öykü koleksiyonlarıyla 70'li yıllardan başlayan ve günümüze kadar gelen önemli bir halkayı oluşturmuştur. Leylâ Osman'ın adı geçen öykülerinde geçmiş

⁸⁷ Bk. Süleymân eş-Şattî, *a.g.e.*, s.97-98.

⁸⁸ Öykücülüğü için bk. İsmail Fehd İsmail, *a.g.e.*, s. 151-152; Mustafa Abdu's-şâfi, *Melâmihi min âlemihimi'l-kasâf*, İskenderiye 1998, s. 147-153; http://www.nizwa.com/volume23/p223_225.html; <http://www.diwanalarab.com/spip.php?article135>; hakkında bir değerlendirme için bk. <http://www.nabih-alkasem.com/print/safuri1.htm>

ve şimdiki zaman arasında önemli bağlantılar kurulmakta ve sorunların çözümüne bir kadın gözü ile bakılmaktadır. Onun kaleme aldığı *el-Havâcizu's-sevdâ* Şam 2000 (:siyah engeller) ve *Fethiyye tehtâru'l-mevt* Kahire 1987 (:Fethiye ölümünü tercih ediyor) adlı eserleri yazarın bu alanda önemli bir mesafe kat ettiğini göstermektedir.⁸⁹ 13 öykünün bulunduğu *el-Havâcizu's-sevdâ*'da yazarın, zaman zaman sıkça semboller kullandığı görülür.⁹⁰ Adı geçen koleksiyon, bir bakıma Irak'ın Kuveyt'i işgalinin sanat dili ile bir tarihidir. Ayrıca öyküde, yazarın kişisel ve toplumsal özgürlük üzerinde de durduğu dikkati çekmektedir. Adı geçen koleksiyondan önce yazarın kaleme almış olduğu öykülerinde genelde romantizmin izini sürdüğü ve bu yolda yürüdüğü görülmektedir. Ancak bu koleksiyonda ise yazarın, yönünü realizme doğru çevirdiği hayal ve duygularının hâkimiyetinden kurtulduğu, akla ve sağduyuya önem verdiği, gözlemlerden taraf tavır aldığı, artık olayları olduğu gibi aktardığı ve tarafsız bir görüş sergilediği dikkati çekmektedir. Yazar, okuyucuyu bu koleksiyonda bulunan tüm öykülerin içine çekebilmeyi başarmıştır. Bir başka deyişle okuyucu tüm bu öyküler karşısında aktiftir. Bu koleksiyonda bulunan *el-Cerâd yenhişu'l-medîne* (:çekirgeler şehri yağmıyor)⁹¹ adlı öykü Kuveyt'in Irak tarafından işgali ile ilgilidir.

“Şehir ve civarı bu sabaktan beri korku içerisinde. Feryatlar ‘çekirgeler, çekirgeler geldi!’ diye semaya yükseliyordu.” diye başlayan öykü⁹² “Şefkatli gölge, şehri kaplarken, şehir de yavaş yavaş eski geleneksel deniz avcılığına hazırlanmaya başladı.” diye son buluyor.⁹³ Burada “çekirge ve sürü” sembolleri, Saddam'ın askerlerini ifade ediyor. Bilineceği gibi öyküde zaman önemli bir kavramdır. Bu öyküde zaman Kuveyt'in Irak tarafından işgal günleridir. Refah seviyesi son derece yüksek olan Kuveyt toplumu, yazarın karga ve sürü diye sabbollendirdiği Irak askerlerinin gelişi ile korku ve dehşet içerisinde evlerine kapanıyor. Irak askerleri, yazarın da ifadesiyle zorla evlere, odalara giriyor, önlerine çıkan her şeyi ezip geçiyor⁹⁴; şehir bir korku şehri haline dönüyor. Burada “ot ve ağacın olmadığı denizde bile güneş ile dalgalar arasında bir engel giriyor” ifadesiyle Leylâ Osman, bu işgali, insanın aklına

⁸⁹. Mesela bk. Leylâ Osman'ın özellikle *Havâcizu's-sevdâ* (Şam 2000) ve *Fethiyye tehtâru'l-mevt* (Şam 2000) adlı koleksiyonları.

⁹⁰. Mesela bk. Leylâ Osman, *Havâcizu's-sevdâ* adlı koleksiyonu.

⁹¹. Bk. a.mlf. *a.g.e.*, s. 63-77.

⁹². Bk. Leylâ Osman, *a.g.e.*, s. 65.

⁹³. Bk. a.mlf. *a.g.e.*, *a.g.e.*, s. 77.

⁹⁴. Bk. a.mlf. *a.g.e.*, *a.g.e.*, s. 65.

gelebilecek en güzel bir benzetme ile dile getiriyor. Bize göre bu öykünün asıl ana fikri burada gizlidir. Paul Valery'nin ifade ettiği gibi “*Besleyici bir fikir, meyvenin içindeki gıda gibi hikayenin içinde gizlidir.*”⁹⁵

Burada konu ile ilgili olması itibariyle Muhammed Hasan Abdullah'ın “*el-Esîr fi'l-kıssati'l-kasîrati'l-Kuveytiyye*” (:Kuveyt öyküsünde esir) adlı çalışmasından bahsetmek gerekir.⁹⁶ Yazar bu öyküde dokuz Kuveytli yazarın eserlerinden aynı temalı yirmi bir öykü seçmiş ve bunları bir değerlendirmeye tabi tutmuştur. Öykülerde genelde Iraklıların elindeki Kuveyt'i esirlerin çekmiş oldukları sıkıntılar dile getirilmiştir.

Leylâ Osman'ın ilk öykü denemeleri *el-Vatan* gazetesinde yayımlanmıştır. Yazarın 1982-1989 yılları arasında kaleme aldığı on bir öykülük *Hâletü hubb mecnûne* adlı eseri⁹⁷, aslında onun öykü alanındaki sanatını ve Arap dünyasındaki yerini daha da kuvvetlendiren bir çalışması olarak görülmektedir. Kadının dünyasına son derece önem veren, bunu anlatırken tahlil ve tasvir sanatını beceri ile kullanan Leylâ Osman, on bir öykülük son koleksiyonunda kıskançlık, ikiyüzlülük ve aşk gibi konuları sanatkârane bir üslupla ele almıştır. Süleymân el-Şattî'ye göre⁹⁸ Leylâ Osman'ın öyküleri; geçmişin derinlikleri, psikolojik çevreye göre yazarın bakış açısının oluşumu ve geniş toplumsal boyut olmak üzere üç ana unsur üzerinde kurulmuştur.

Burada Leylâ Osman'ın *el-Hubbu lehu suvar* adlı koleksiyonunda yer alan *Ve li'l-hubbi savtun*⁹⁹ (:aşk ses getirir) adlı öyküsünün üzerinde biraz durmak istiyoruz. Öyküde zaman zaman anlatım aracı olarak birinci şahıs zamiri kullanılıyor. Birinci şahıs, ünlü Türk edebiyatçısı Mehmet Kaplan'ın da dediği gibi, “*Hayata daha şahsi bir gözle bakma ve şahsi duyguları anlatma imkânı sağlar*”¹⁰⁰ Yazar, daha çok kadın kahramanı vasıtasıyla birbirini seven, ancak birleşemeyen iki insanı anlatıyor. Öyle görünüyor ki, yıllar önce çeşitli Arap öykülerinde işlenen ve hâlâ da işlenmekte olan aşk, Leylâ Osman'ın

⁹⁵. Bk. Mehmet Kaplan, *a.g.e.*, s. 210.

⁹⁶. Bk. <http://www.asharqalawsat.com/details.asp?section=19&article=167035&issueno=8913>.

⁹⁷. Bu koleksiyonun bir değerlendirilmesi için bk. Mustafa Abd eş-Şâfi'i, *a.g.e.* s. 148-152; Hudâ en-Nuâymî, *Kırâe fî mecuma Leylâ el-Osman “Hâlet hubb mecnûne”*, http://www.nizwa.com/volume23/p223_225.html

⁹⁸. Bk. Mustafa Abdüşşâfi, *a.g.e.*, s. 146 v.d.

⁹⁹. Bk. Leyla Osman, *el-Hubbu lehu's-suvar*, Kahire 1987, s. 29-34.

¹⁰⁰. Bk. Mehmet Kaplan, *a.g.e.*, s. 279.

yaşadığı toplumda henüz bazı engelleri aşmamış durumdadır. Buluşma sahnesinin tasviri ile başlayan öykü, daha sonra geçmişin derinliklerine dalarak devam eder.

-*Ben, tüm ayrılık yıllarına rağmen, hâlâ onu seviyorum. Acaba unutulabilir miydim?*¹⁰¹ cümlesi iki sevgili arasındaki aşkın uzun yıllara dayalı olduğunu gösteriyor. Sevgililer bir otel odasında buluşuyor. Ancak, bu durum toplumun gelenek ve göreneklerine aykırıdır. Nitekim otel görevlisi kapıyı çalıyor, içeri giriyor ve:

-*Böyle yerlerde kadınlarla buluşmak yasaktır!* diyor.¹⁰²

İlişkinin bir şekilde devam etmesini isteyen öykünün kadın kahramanına erkeğin;

-*Sana kötülük etmek istemem.*¹⁰³

Veya

-*Senin onurun...İnsanların sözleri...*¹⁰⁴ gibi ifadeleri, aralarında aşkın alenen devam etmesine engel bazı şeylerin varlığını göstermektedir.

Öyküde hikâye kahramanının, "*Aşkın kokusu vardır, özlemin kokusu vardır; aşk üzüntüsünün de bir kokusu vardır!*"¹⁰⁵ gibi sevgiyi yücelten cümlelerine rastlıyoruz. Mekânın bir otel odası olduğu öyküde, Leylâ Osman'ın kullandığı yeni bir ifade ile karşılaşılıyor: Buluşmaktan ümidi kesilen öykünün kadın kahramanı, sevgilisine

"-*Öyle görünüyor ki, yeni bir sanat öğrenmişsin... "Düşler sanatı..."*¹⁰⁶ diye cevap veriyor.

Düş sanatı aslında bize göre üzerinde durulması gereken bir kullanımdır. Düş, ulaşılamayan bir hedefin yerini alabilecek bir şeye, hayali olarak en kısa yoldan ulaşmaktır. Ancak yazar, "düşler sanatı" diyerek edebiyat dünyasına yeni bir kelime kazandırıyor. Özellikle kadın kahramanın duygularının dışı yansıdığı öyküde asıl mesaj şu ifadelerde yatıyor:

¹⁰¹. Bk. Leyla Osman, *a.g.e.*, s. 30.

¹⁰². Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 32.

¹⁰³. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 33.

¹⁰⁴. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 33.

¹⁰⁵. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 32.

¹⁰⁶. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 31.

“-Kendimden kaçtığımı biliyordum. Günden güne, içimde hareket halindeki o eşsiz şeyi kurban ettiğimi hissediyordum. Onun, derinliklerimde yerleşen sakin esmer yüzünü yok etmeye niyetliydim. Ama kendimi kurban ettim. Hem de yeni bir aşk tanrısına... Âşık oldum! Sevildim! Haksızlık ettim! Haksızlığa uğradım! Hapsettim ve hapsedildim! Karanlıklarda yol aldım! Hala o sevgili yüzü öldürmekle meşgulüm. Ama!!”¹⁰⁷

Leylâ Osman, eserlerinde “aşk” konusunu bol bol tasvirler yaparak mükemmel bir şekilde işler. Özellikle *Ve li'l-hubb savtun* adlı öyküsünde aşk, konuşan bir cisimdir, canlı bir varlıktır. Kendisini ifade edebilmesi için de konuşması gereken bir varlıktır. Kendisine yasaklar getiren, adeta etrafında kale gibi duvarlar ören, aşılması güç sınırlar çizen bir toplumun onu duyabilmesi ve anlayabilmesi için ses getirmesi gereken canlı bir varlıktır. Leylâ Osman, *el-Evrâm* adlı öyküsünde de bu konuyu farklı bir açıdan ele almıştır.¹⁰⁸ Burada aşkı yüksek sesle haykırmak isteyen bir kadın, boğazının şiştiğini hissediyor ve sesini çıkaramıyor. Dolayısıyla da hemen toplumun ağır baskısını düşünüyor.

Şimdi de Leylâ Osman’ın *Fethiyye tehtâr mevtehâ* adlı koleksiyonu içinde yer alan aynı adı taşıyan öyküsü üzerinde duralım: Bir öyküde insanın iç dünyası kadar dış dünyası da önemlidir. İç dünya ile dış dünya aynı şekilde bilinemeyebilir. Bunun için dış dünyayı doğru olarak değerlendirebilmek için iç dünyayı da iyi bilmemiz gerekmektedir. Zaten öykünün en önemli özelliklerinden biri de insanı sadece dıştan değil, içerden de gözlemlemesidir. Öykü, sırt üstü kalmış bir böceğin kendini düzeltebilme çabalarını seyreden bir kadının “*Kim bizden her an özgürlüğe özlem duymaz? Bu zavallı, kaybetmiş olduğu özgürlüğü nasıl geri alacak?*” ve benzeri değerlendirmelerle başlıyor. Özgürlük konusu Leylâ Osman’ın çok kullandığı kavramlardan birisidir. Burada böcek, yazar için bir insan kadar değerlidir. Öyleyse böceğin özgürlüğü insanın özgürlüğü kadar önemlidir.

Eleştirilenler, Leylâ Osman’ın öykülerinde üç ana özellik üzerinde dururlar:¹⁰⁹

¹⁰⁷. Bk. a.mlf., a.g.e., s. 33.

¹⁰⁸. Bk. Velîd Ebû Bekr. a.g.e., s. 37.

¹⁰⁹. Bk. Süleyman eş-Şattî. *Medhalu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuveyt*, s.99-100.

1-Bugünü anlamak için derinliklerde saklı kalmış mâziyi karakterler vasıtasıyla göz önüne getiriyor. Leyla Osman, geçmiş, doğrudan içinde yaşayarak ya da dışarıdan seyrederek gözler önüne seriyor.¹¹⁰

2-Görüşünü psikolojik çevreye göre oluşturuyor.

3-“Çevre” diye tanımladığı geniş toplumsal bir boyutu dikkate alıyor.

Realist bir yazar olan Leyla Osman, kadının sorunlarına ağırlık vermiş, ayrıca öykülerinde ve romanlarında daha çok kadın karakterler kullanmıştır. Erkek karakterler ise egemen, kadınlara değer vermeyen, özgürlüklere karşı duran bir tip olarak karşımıza çıkmıştır. Kahramanlarının, dolayısıyla Kuveyt insanının duygularını mükemmel bir şekilde tasvir ve tahlil ederek Arap dünyasında önemli bir yere sahip olmuştur.

Süreyya el-Baksamî¹¹¹ (d.1952) de 1970 neslinin önemli kadın yazarları arasında yer almaktadır. İlk öykü denemesi *es-Sevbu'l-asfar* (:sarı giysi) adlı öykü ile 1969 senesindedir. Onun *es-Sevbu'l-asfar*, *el-Araku'l-esved* (:siyah ter) ve *Umm Âdem* (:Âdemin annesi) adlı öyküleri ödüllü öykülerdir. *el-Araku'l-esved* (Kuveyt 1977) adlı eseri, realist öykülerden oluşmaktadır. Bu öykülerde el-Baksamî, bütün renkleriyle geçmişten geleceğe bir köprü kurmaya çalışmaktadır.

el-Baksamî bu koleksiyon için eserinin ön sözünde şunları söylüyor:¹¹²

Bu kitabın çoğu öyküleri gerçektir. Yaşanmış öyküler bunlar. Ancak ben bu geçmişi yaşamadım. Babam, dedem bütün acılığıyla, tatlılığıyla yaşadılar bu geçmişi. Hepsinin bize anlattığı hikâyeleri vardı; kavga, aşk ve meşakkat dolu hikâyeler...

el-Araku'l-esved adlı öykü¹¹³ kendisi 12 yaşlarında iken babası ölmüş ve zengin olma hayalleri kuran bir çocuğun acı, ıstırap ve meşakkat dolu hayat hikâyesini ele almaktadır:

“...Hızlı bir şekilde zengin olmak beni sarhoş ediyordu. Yaralı ellerim ve küçük bıçağım işten yorulmuyordu. Ağır bir yorgunluktan sonra o taze eti

¹¹⁰. Bk. Leylâ Osman, *Fethiyye tehtâr mevtehâ*, Kahire 1987, s.21-40; *el-Hubb lehu suvar*, s. 62-71, 80-88,89-97, 98-105.

¹¹¹. Bk. Süleyman eş-Şattî, *a.g.e.*,s. 119-127.

¹¹². Bk. Süreyyâ el-Baksamî, *el-Araku'l-esved*, s. 4.

¹¹³. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 68-77.

görebilmek için sedefi açıyordum. ...Şimdiye kadar kaç sedef açtığımı hatırlamıyorum, ancak ümitsiz, yorgun ve bu hızlı zengin olma oyununa inanmadığımı biliyorum.”¹¹⁴

Yâ le-meşmûm, (:ey uğursuz) adlı öyküsünde¹¹⁵ Süreyya el-Baksamî okuyucuya iki önemli tema sunuyor. Birisi bir aşk öyküsü, diğeri ise bir toplumun değerler manzumesinden biri. Bu iki konu birbirinin içinde kayboluyor. Misk satan bir çöl kızına âşık olan zengin bir ailenin çocuğu ve sanatla iç içe Ahmet, toplumunun değerlerine aykırı davranıyor. Eğlenceye, müziğe önem vermesi, ayrıca bir bedevi kızla evlenmek istemesi yaşadığı toplumun değerlerine ters düşen istekler olarak karşılanıyor:¹¹⁶

-Allah korusun *Ebû Câsim*. Beni yanlış anladım. Çünkü ben onunla evlenmek istiyorum. Ona sevgimi vermek istiyorum. O da bana gözleri kendi gözlerine benzeyen çocuklar doğuracak.

-Evlâdım, ne oluyor sana? Bir satıcıyla mı evleneceksin?

-Peki, söyle bana, sen ne iş yapıyorsun? Sen de satıcı değil misin?

-Ahmet, ben erkeğim. Çalışmak erkek için şeref, ama kadın için utançtır. Evinin dışında çalışan kadın, hem malını hem de şerefini satabilir.

-Dostum, hatalı olan sensin. Bu gözler asla bir fahişenin gözleri olamaz. Onunla evleneceğim ve onun bu dünyada en temiz varlık olduğunu ispatlayacağım.

Yine onun 1971 senesinde er-Râid dergisinde yayımlanan *Arûsu'l-kamer* adlı öyküsü¹¹⁷ kadının sosyal durumunu irdeliyor. Bazı Arap ülkelerinde küçük yaşlardaki çocuklarla evlenme adeti, pek çok yazara malzeme olmuştur. Duygu, düşünce hatta hayalden yoksun olan bu çocuklar, babalarının istekleri doğrultusunda kendilerinden yaşça oldukça büyük kişilerle evlendirilmekte-dirler. Yazar, adı geçen öyküde Fatma'nın kız kardeşinin ağzından Kuveyt toplumunda kadının önemli bir sorununu dile getiriyor. Fatma'nın kız kardeşi, yapılan konuşmalara kulak kesilince “*Sen küçüksün, bu işler büyükleri*

¹¹⁴. Bk. a.mlf., a.g.e., s. 72.

¹¹⁵. Bk. Süleyman eş-Şattî, *Medhalu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuveyt*, s.120; Süreyya el-Baksamî, a.g.e., s.6-19.

¹¹⁶. Bk.a.mlf., a.g.e., s.13.

¹¹⁷. Bk. Süreyyâ el-Baksamî, el-Araku'l-esved, s. 26-31.

ilgilendirir” diye azarlanır.¹¹⁸ Bunun üzerine Fatma'nın kız kardeşinin yaptığı şu iç konuşma öykünün asıl mesajını oluşturur:

“*Ben küçüğüm. Evet, ben on bir yaşındayım. Ama annem, on bir yaşında gelin oldu ve on üç yaşında da kardeşim “Salih”’i doğurdu. Şimdiye değin neden evlenmediğimi bilmiyorum.*”¹¹⁹

Süreyyâ el-Baksamî'nin ikinci öykü koleksiyon *es-Sidra*'da Kuveyt 1988 (:sedir ağacı)¹²⁰ şimdiki zamana ve gelecek önemli bir yer tutuyor. Okuyucu yeni bir toplumda yeni sorunlarla karşı karşıya kalıyor. Bu koleksiyonun ilk öyküsü *Sarsûr* (:cırcır böceği) üzerinde durulmaya değer bir öyküdür.¹²¹ Öykü, yatağına giden bir kadın ve banyoya doğru giden bir cırcır böceğinin tasviri ile başlıyor ve yine bu şekilde sona eriyor. Öyküde, yaşlı kadının, çocukluğunda, cırcır böceklerinin kanatlarını kopardığı, ayaklarını kırdığı; ama şimdi, kendisini güçsüz hissettiği için cırcır böceklerinin uçuşu karşısında korku hissetmeye başladığı anlatılıyor. Böylece onun gençliğindeki cesaretinin, artık komik bir korkuya dönüştüğüne vurgu yapılıyor. Cırcır böcekleri, artık düşlerine dahi girmeğe ve çocuklarını korkutmaya başlıyor. Yaşlı ve güçsüz olduğu için de onları her öldürme girişimi başarısızlıkla sonuçlanıyor. Böylece o, yatağına böcek de banyoya doğru gidiyor. Öykü cırcır böceği ile bir insan arasındaki mücadeleyi konu ediniyor. Koleksiyonun ikinci öyküsü¹²², *el-Hafâfîş* (:yarasalar)tir. Yazar bu adı sosyal bir sorunu dile getirmek için özellikle seçmiştir. Öyküde korktukları zaman yarasaya dönüşen iki âşık dile getiriliyor. Birbirleriyle sevişen çiftler, şehrin ışıklarından saklanacakları karanlık bir yer ararlar. İnsan suretinde aşktan korkan iki sevgili, yarasa suretinde kimseden çekinmeden aşk yapabilmektedirler. Burada anlatılmak istenen sosyal bir yara var. Bu sosyal yara, gençlerin birbirleriyle aşk yaşamalarına engel olmaktadır. Onun diğer koleksiyonları arasında *İmreetun mukehrîbe*, *Şumû'u's-serâdîb* ve sosyal sorunları irdeleyen *Rahîlu'-nevâfiz* 'i görmekteyiz.

Yine 1970 neslinin önemli bir kalemi sayılan Muhammed el-Acemî'nin on öykülük *eş-Şarh*, Kuveyt 1982 (:gençliğin baharı) adlı öykü koleksiyonunu da Kuveyt öykücülüğünün önemli bir basamağı kabul etmek gerekir.¹²³ Onun

¹¹⁸ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s.29.

¹¹⁹ Bk. a.mlf., a.y.

¹²⁰ Bk. Süleyman eş-Şattî, *Medhalu'l-kıssati'l-kasîra fi'l-Kuweyt*, s. 122 v.dv.

¹²¹ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 123 ve devamı.

¹²² Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 124-125.

¹²³ Öykücülüğü için bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 127 ve devamı.

ikinci öykü koleksiyonu *Tedârîsu'l-vechi'l-âhar*'dır (Kuveyt 1988). Birinci öykü koleksiyonunun içeriği, bir şekilde çevremizden koparılmış şahsiyetlerin sorunları ile ilgilidir. Koleksiyonda mevcut on öykünün altısı kadın ve kadının erkeklerle olan ilişkisi ile bu ilişkiden doğan sorunlarla ilgidir. İkinci koleksiyon ise insanların etrafına örülen ya da kendilerinin ördüğü duvarlardan dışarı çıkmanın, kurtulabilmenin çözüm yolları aranır. Eleştirilenler, bu koleksiyonlardan ikincisine daha büyük bir önem vermişlerdir. Birinci koleksiyonun, dağınık ve birbirinden kopuk fikirler dizisinden oluştuğu kabul edilmiştir. Nitekim Hâlid Suûd ez-Zeyd, “*Bu koleksiyonda farklı düşünceler birbirine karışmıştır. Dolayısıyla eserin, bütünlük arz eden bir insicama ihtiyacı vardır*”, diyor.¹²⁴ Ancak iki koleksiyon arasında özellikle şekil açısından önemli benzerliklerin olduğu bir gerçektir.

1970'li yılların ikinci yarısında Kuveyt öykücülüğü tarihinde Velîd er-Ruceyb adlı bir isim dikkati çekmiştir.¹²⁵ Bu nesil, Kuveyt öykü tarihinin **üçüncü aşamasının** temsilcileridir. Velîd er-Ruceyb bu neslin başını çekmektedir. İlk öykü koleksiyonu on üç öykülük *Ta'lak nukta teskut..tak'tir* (Beyrut 1983). *Talka fî sadri's-şimâl* (:Kuzeyde bir patlama) *er-Rîhu tehuzzuha'l-eşcâr* Kuveyt 1994 (:ağaçlar rüzgarı sallıyor) adlı koleksiyonlarını da kaleme alan er-Ruceyb, her ne kadar modernleşme yolunda önemli adımlar atmaya çalışmışsa da çevresinin çizdiği ve belirlediği dairenin dışına çıkamamış ve daha önce çizilmiş bu dairenin içinde dolaşıp durmuştur. Üslubu oldukça sade, fakat tasvir ve ayrıntıların pek olmadığı *Burğî* adlı öyküsü¹²⁶, mesleği öğretmenlik olan kocasının hayat tarzını beğenmeyen, başkalarının hayat tarzına özlem duyan ve belki de kendi dünyasında istediği sevgiyi bulamayan bir kadının hayat öyküsüdür. Bu öyküde yazar, hayatı, öğretmenin eşinin anlayışına göre tanıtır. Öyle anlaşılıyor ki, öğretmenin eşi, sadece kendi ruh halini düşünerek yaşamayı isteyen bir karaktere sahiptir. Aşağıdaki parça onun hayata bakış açısını çok iyi bir şekilde bize yansıtmaktadır:

“ –*Suad'ın arabası var. Sen bana bir araba alabilir misin? Tabi ki hayır! Parmağını dairesel bir şekilde yanağında dolaştırırdı.*

¹²⁴ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s.128.

¹²⁵ Öykücülüğü için bk. a.mlf., *a.g.e.*, s.141 ve devamı.

¹²⁶ Bk. Nâsir ez-Zâhirî-Bedr Abdulmelik, *Kısas mine'l-Halîc*, Kahire 1999, s.151-156.

-*Hüda her sene Londra'ya gidiyor. Sen, beni Londra'ya gönderebilir misin? Elbette hayır! Kalemin sesi arasında geri kalan kremi elinin dışına sürdü.*

-*Her neyse, eğer değişmezsen, emin ol ki, seni bir gün terk edeceğim. Yatağa doğru yöneldi ve örtünün altına girdi. Kollarıyla yüzünü kapatırken, şöyle bir iç geçirdi...*"¹²⁷

Velid er-Ruceyb, *ed-Darîbe* adlı öyküsünde¹²⁸ de insanın iradesiyle, özgür yaşama sınırlar getiren ekonomik ve sosyal şartların ve baskıların üzerinde duruyor. er-Ruceyb'in üzerinde durduğu diğer konulardan birisi de geleneksel evliliklerdir. Gelenek, bir toplumda geçmişten kalan ve kuşaktan kuşağa muhafaza edilen manevi kültür öğeleridir. Yeni kültürel değerleri kabul edip bunlardan vazgeçmek oldukça zordur. Bunun için Kuveyt'te refah seviyesinin yükselmeye başlamasıyla, düşünce dünyası da değişmeye başlamış ve böylece eski ile yeni arasında bir mücadele başlamıştır. Bilindiği gibi modernleşme süreci ile geleneklerden uzaklaşma durumu yavaş yavaş kendisini hissettirmeye başlar. Yazar bazı öykülerinde bir taraftan geleneklerden uzaklaşma konusunu, diğer taraftan da yine bu geleneklere bağlılığı işler.

er-Ruceyb ile aynı dönemde öykü kaleme alan ve üçüncü dönem içinde yer alan Tâlib er-Rifâ'î gibi şahsiyetler bulunmaktadır.¹²⁹ Tâlib er-Rifâ'î, iki önemli noktada kendini öykü dünyasına kabul ettirmiştir. Bunlardan birincisi onun hikâyenin yapısını oluştururken telgraf üslubunu kullanması. İkincisi ise konularını, kendisini çevreleyen yabancıların oluşturduğu dünyanın içinden seçmesi. Öykülerinin çoğunda tema, dışarıdan gelip kendi çevresini oluşturan dünya ile ilgilidir.

Bu arada Leylâ Muhammed Sâlih'in de çalışmalarını önemli bir çıkış olarak kabul etmeliyiz. Çünkü kaleme almış olduğu *Cirâh fi'l-'uyûn* Kuveyt 1986 (:gözlerdeki hüzn), adlı eseriyle Kuveyt öykü tarihine yeni ve cesurca bir imza atmıştır.¹³⁰

1980'li yıllardan sonra yeni nesil öykücüler, modern insanın sorunları üzerinde durmuştur.

¹²⁷ Bk. Yumnâ el-'Îd, *el-Kısstatu'n-nisâiyyetu'l-arabiyye*, Kahire 1999, s. 155-156.

¹²⁸ Bk. Valid er-Ruceyb, Ta'lâk nutka taskut tak, Beyrut 1983, s. 35.

¹²⁹ Bk. Süleyman eş-Şattî, *a.g.e.*, s. 151 y.dv.

¹³⁰ Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 154-e 157.

Diğer tarftan, Heyfâ Ahmed es-Sekkâf (d.1949), Hayyâ el-Fehd (d.1956), Fâtıma Abdulkerîm gibi kadın öykücülerin gayretlerini de kadirşinaslıkla anmak gerekir.

Kuveyt öyküsünün en çok işlediği konulardan birisi eşlerin birbirini aldatma konusudur.¹³¹ Bazı yazarlar bu konuyu zaman zaman bir veya iki öykü ile bu temayı işlemiştir. Bu konuda ilk aklımıza gelen Muhammed el-Ucmâ'nın *eş-Şarh* (:gençliğini baharında) adlı öyküsüdür. Bu öyküde aldatmanın, aile içerisinde doğurduğu sorunlar, erkeğin kadın ile ilgili olarak şüpheleri dile getiriliyor. Velîd er-Ruceyb *Asriyyetu Hamîs*, Süleyman el-Huleyfî *Mâ zâle'l-cihâz yedûru*, Leylâ Osman *es-Sevbu'l-âhar* adlı öykülerinde bu temayı farklı yönlerden ele almıştır. Tüm bu öykülerde dikkati çeken en önemli nokta, aldatmanın daha çok ekonomik nedenlere dayandığıdır. Bazen zenginlik, bazen fakirlik bazen de iki eş arasındaki yaş farkı bu duruma neden olabiliyor. Burada Leyla Osman'ın *er-Ru'ûs ile'l-esfel* (:başlar öne) adlı öyküsünün üzerinde biraz duralım.¹³²

Öyküde, karısı tarafından aldatıldığına inanan birisi eşini öldürür.

*"...Maktul, suçluydu. Aldattı beni...Bunun üzerine cinsel açıdan yetersiz hale düştüm. Üstelik, gece gündüz beni iktidarsızlıkla suçladı. Ben de başkalarıyla eğlenmeye başladım. Ama sabredemedim. Çekici aldığım gibi kanlar akıncaya kadar başına vurdum."*¹³³

Bu cinayetten sonra katil hapse girer ve on sekiz yıl hapis yatar. Hapisten çıktıktan hem geçmişin muhasebesini yapar hem de gelecekle ilgili kaygılarını dile getirir:

*"Gelecekte beni hoş karşılayacak ve omuzlarımı şefkatle okşayacak birisi olacak mı?"*¹³⁴

*"O deli kadını-eski eşim- bir defa, iki defa hatta on defa öldürmem gerekiyordu. Allah, rahmetinin genişliğine rağmen, ona asla rahmet etmeyecek."*¹³⁵

¹³¹. Bk. Velîd Ebû Bekr, a.g.e., s.93-114.

¹³². Bk. Leylâ Osman, *el-Hubbu lehu suvar*, s. 47-56.

¹³³. Bk. a.mlf., a.e., s. 51.

¹³⁴. Bk. a.mlf., a.e., s.48.

¹³⁵. Bk. a.mlf., a.e., a.y.

Aslında bu evliliğin temelinde bazı toplumların kabul etmediği başka bazı nedenler bulunmaktadır. Evliliğin ilk gecesi, erkek kadının bakire olmadığını öğrenir. Bunun üzerine kadın erkeğe yalvarır:

*“İlk gece, onun bakire olmadığını öğrenince şok olmuştum. Ağlamış, yalvarmış, ayaklarımı öpmüş, olayı örtmemi istemişti. Bu suçuna rağmen acımıştım ona...”*¹³⁶

Bizde Halid Ziya'nın hikayelerinde tanık olduğumuz “acıma” ve “hayal kırıklığı” temini burada da görüyoruz. Erkek, aslında evlilik öncesi büyük bir mutluluk rüyası yaşamaktadır. Ancak bu rüya gerdek gecesi kadının bakire olmadığı ortaya çıkınca bozulur. Hayal kırıklığına uğrayan erkek önce acıma duygusu ile hareket eder, ancak hayal kırıklığı dolayısıyla kafasında canlandırdığı ve yarattığı düşünceler, onu katil olmaya kadar götürür. Burada belki de üzerinde durulması gereken en önemli noktalardan birisi Leylâ Osman'ın, öykünün sonunda erkek karaktere empoze ettiği düşüncedir:¹³⁷

“Hapiste hiçbir şeyden korkmuyordum. Yiyordum, içiyordum, güliyordum ve konuşabiliyordum. Cinsel açıdan şu veya bu şekilde kendimi tatmin edebiliyordum. Dünya gerçekten dar. Oysa hapishane çok geniş.

Kafamı kaldırdım ve 'beni özgürlüğüme kavuşturacak' bir başka cinayet için ayaklarımı serbest bıraktım.”

Sonuç olarak Kuveytli öykücüler, 1970'li yıllara kadar dünya edebiyatlarından pek haberdar değillerdi. Dolayısıyla o zamana değin dünya edebiyatlarından bazı çeviriler yapılmış olsalar da bu, onların dünya edebiyatlarını iyi bildikleri ya da bunlarla sürekli bir irtibat içinde olduklarını göstermez.¹³⁸ Bugün Kuveyt öyküsü, eskiye oranla önemli bir aşama kaydetmiş ve özellikle Leylâ Osman'ın ve pek çok kadın yazarın da büyük çabalarıyla hem Arap edebiyatında hem de dünya edebiyatında yerini belirlemeye çalışmaktadır.

¹³⁶. Bk. a.mlf., a.e., s. 49.

¹³⁷. Bk. a.mlf., a.e., s. 55-56.

¹³⁸. Bk. Muhammed Hasan Abdullah, a.g.e., s. 418-419.

